

Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek

Internal security and public order

Bc. Marek Žíla

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Marek ŽÍLA**
Osobní číslo: **A11342**
Studijní program: **N3902 Inženýrská informatika**
Studijní obor: **Bezpečnostní technologie, systémy a management**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek**

Zásady pro vypracování:

1. Popište historii vzniku Evropské integrace.
2. Zpracujte zásady ochrany základních lidských práv v Evropské unii.
3. Popište vznik Schengenského systému.
4. Uveďte právní základy a cíle Europolu.
5. Popište spolupráci států při snižování terorismu, akční plán Evropské unie.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. PIKNA, Bohumil. Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu: (oblast policejní a justiční spolupráce). 4., doprac., konsolidované vyd. Praha: Linde, 2007, 511 s. ISBN 978-80-7201-686-0.
2. PIKNA, Bohumil. Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy). 3. rozš. vyd. Praha: Linde, 2012, 435 s. ISBN 978-80-7201-889-5.
3. PIKNA, Bohumil. Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie: (právní náhled). Praha: Linde, 2006, 407 s. ISBN 80-7201-615-6.
4. DRULÁKOVÁ, Radka. Vnitřní bezpečnost Evropské unie: prostor svobody, bezpečnosti a práva. Vyd. 2., přeprac. Praha: Oeconomica, 2011, 219 s. ISBN 978-80-245-1816-9.
5. SMEKAL, Hubert. Lidská práva v Evropské unii. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, 288 s. ISBN 978-80-210-5045-7.
6. ZOUBEK, Vladimír. Lidská práva – globalizace – bezpečnost. Pízeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 510 s. ISBN 978-80-7380-026-0.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Vladislav Štefka**
Ústav bezpečnostního inženýrství

Datum zadání diplomové práce: **8. února 2013**

Termín odevzdání diplomové práce: **3. června 2013**

Ve Zlíně dne 8. února 2013

prof. Ing. Vladimír Vašek, CSc.
děkan

doc. RNDr. Vojtěch Křesálek, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Cílem této práce je popsat a přiblížit tak čtenáři problém vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku v evropském systému na pozadí boje proti mezinárodnímu terorismu. V úvodních částech jsem rozebíral historii evropské integrace až po vznik Evropské unie. Další část je věnována ochraně lidských práv v Evropské unii, vzniku Schengenského systému a Europolu. Poslední část je zaměřena na terorismus a společný boj proti němu.

Klíčová slova: Bezpečnost, Evropská unie, Europol, Schengenský systém, terorismus.

ABSTRACT

The aim of this thesis is to describe and to approximate the reader the problem of internal security and public policy in European system in the background of the fight against international terrorism. In the introductory part I discussed the history of European integration to the emergence of the European Union. Another section deals with the protection of human rights in European Union and Schengen system and Europol. The last part is focused on terrorism and common fight against it.

Keywords: Security, European Union, Europol, Schengen system, terrorism.

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu mé diplomové práce panu JUDr. Vladislavu Štefkovi, za informace, rady a čas, který mi poskytl.

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové/bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty aplikované informatiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové/bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně

.....
podpis diplomanta

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 HISTORIE VZNIKU EVROPSKÉ INTEGRACE	11
1.1 HISTORICKÉ POKUSY O EVROPSKOU INTEGRACI	11
1.2 MOTIVY VEDOUcí K EVROPSKÉ INTEGRACI	14
1.3 NOVODOBÉ EVROPSKÉ INTEGRACE – ZALOŽENí EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ.....	15
1.3.1 Evropské společenství uhlí a oceli (EUSO)	15
1.3.2 Evropské hospodářské společenství (EHS).....	17
1.3.2.1 Vytvoření společného trhu.....	18
1.3.2.2 Zavedení celní unie	19
1.3.3 Euratom	19
1.3.4 Evropské obranné společenství (EOS).....	20
1.3.5 Západoevropská unie (ZEU)	20
1.4 ROZŠÍŘOVÁNí A UPEVNĚOVÁNí INTEGRACE.....	21
1.4.1 Slučovací smlouva	22
1.4.2 Jednotný evropský akt.....	22
1.5 EVROPSKÁ UNIE	23
1.5.1 Členství a členové EU	24
2 ZÁSADY OCHRANY LIDSKÝCH PRÁV V EU	27
2.1 LIDSKÁ PRÁVA	27
Rozdíl mezi lidskými a občanskými právy	28
2.2 ROZDĚLENí LIDSKÝCH A OBČANSKÝCH PRÁV	28
2.2.1 Tradiční dělení	28
2.2.2 Dělení lidských práv podle generací	28
2.3 EVROPSKÁ ÚMLUVA OCHRANY LIDSKÝCH PRÁV A SVOBOD.....	30
2.4 OCHRANA LIDSKÝCH PRÁV A SVOBOD V EU	31
2.5 CHARTA ZÁKLADNÍCH PRÁV EVROPSKÉ UNIE	34
2.6 PRINCIPY A PRIORITY.....	35
2.7 ZABEZPEČENí OCHRANY LIDSKÝCH PRÁV – INSTITUCE.....	35
3 VZNIK SCHENGENSKÉHO SYSTÉMU	37
3.1 VZNIK SCHENGENU	37
3.2 SCHENGENSKÉ ACQUIS	39
3.3 VÍZOVÁ A KONZULÁRNí SPOLUPRÁCE	40
3.4 SCHENGENSKÝ INFORMAČNí SYSTÉM	40
3.5 MOŽNOST DOČASNÉHO ZNOVUZAVEDENí HRANIČNÍCH KONTROL	41
3.6 ČLENSKÉ STÁTY	42
3.7 ČESKÁ REPUBLIKA A SCHENGEN	42
3.7.1 Příprava České republiky na vstup do Schengenského prostoru.....	43
3.7.2 ČR v Schengenu	44
4 PRÁVNí ZÁKLADY A CíLE EUROPOLU	46

4.1	VZNIK EUROPOLU	46
4.2	PRÁVNÍ ZÁKLAD, CÍLE A ÚKOLY EUROPOLU	48
4.2.1	Právní základ	48
4.2.2	Cíle Europolu	50
4.2.3	Úkoly Europolu	51
4.3	ORGANIZACE A FUNGOVÁNÍ EUROPOLU	52
4.4	POČÍTAČOVÝ A INFORMAČNÍ SYSTÉM	54
4.5	STYČNÍ DŮSTOJNÍCI	55
4.6	NÁRODNÍ JEDNOTKY EUROPOLU	56
4.7	FUNKCE A AKTIVITY EUROPOLU	57
4.8	NOVÉ FUNKCE EUROPOLU PO 11. ZÁŘÍ 2001	59
5	SPOLUPRÁCE STÁTŮ PRO SNIŽOVÁNÍ TERORISMU, AKČNÍ PLÁN EU	61
5.1	TERORISMUS	61
5.1.1	Charakteristika terorismu	61
5.1.2	Motivy teroristických útoků	62
5.1.3	Formy teroristických útoků	62
5.1.4	Principy charakterizující útoky teroristů	64
5.2	NÁSTROJE BOJE PROTI MEZINÁRODNÍMU TERORISMU	64
5.2.1	Právní protiteroristické nástroje EU	64
5.2.2	Politické přístupy a opatření EU	66
5.2.3	Evropská bezpečnostní strategie	67
5.2.4	Strategie EU proti radikalizaci a náboru teroristů	71
5.2.5	Akční plán Evropské unie na boj proti terorismu	71
5.2.6	Účast Unie v boji proti světovému terorismu	72
II	PRAKTICKÁ ČÁST	74
6	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	75
6.1	SCHENGENSKÝ PROSTOR A S NÍM SPOJENÁ RIZIKA A HROZBY	75
6.2	TERORISMUS	77
	ZÁVĚR	81
	ZÁVĚR V ANGLIČTINĚ	82
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	83
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	85
	SEZNAM OBRÁZKŮ	86
	SEZNAM TABULEK	87

ÚVOD

Civilizace se nachází v době velkého rozvoje technologií, informatiky, ale také demokracie. To sebou kromě mnohých pozitivních věcí přináší také řadu rizik a hrozeb. Naše bezpečnost je jednou z nejdůležitějších věcí a proto na ni musíme klást velký důraz. Státy Evropy, které mezi sebou utvářejí stále užší unii, jdou cestou společné mírové budoucnosti založené na jejich vzájemné spolupráci ve všech směrech. Unie si tak zakládá na lidských hodnotách důstojnosti, rovnosti, svobody a solidarity to vše se zásadami demokracie v právním státu. Ve středu pozornosti je jednotlivec, kterému vytváří prostor svobody, bezpečnosti a práva.

Evropská unie zachovává tyto hodnoty i přes rozmanitost národů, kultur a tradic v Evropě. Usiluje a zajišťuje volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu. Oproti tomu stojí hrozby a to zejména rychle se šířící organizovaný zločin, extremismus a hlavně terorismus. Pro celou řadu organizací je terorismus chápán jako nástroj pro prosazování zájmů jeho zastánců. Riziko postupujícím časem narůstá a tak se začaly státy a mnohé organizace proti tomuto nepříteli spojovat. K tomu aby mohl být terorismus potlačen, je potřeba udělat ještě mnoho práce a je důležité proti němu postupovat důsledně a bezprostředně.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE VZNIKU EVROPSKÉ INTEGRACE

Úvod

Začneme-li hovořit o evropské integraci (formování sjednocené Evropy), budeme mít na mysli také v našem případě integraci novodobou. Počátky této integrace jsou zařazeny do období padesátých let 20. Století. Myšlenka nabyla jasnějších představ bezprostředně v době po ukončení 2. Světové války. Byly tak položeny základy novodobé evropské integrace, která je charakterizována ustavením tří evropských společenství. Myšlenka a počátky evropské integrace však sahají mnohem hlouběji. Snaha o spojení různých částí území evropského celku je stejně stará, jako samotné osidlování Evropy. Ve většině případů šlo však o úsilí různých vládců rozšířit svá území a touze po větší moci než o šlechetné pokusy o sblížení evropských národů, jejich vzájemnou spolupráci a bezpečnost.

1.1 Historické pokusy o evropskou integraci

800 Karel Veliký – císař Svaté říše římské inicioval pokus o opětovné vytvoření Římské říše. Není bez zajímavosti, že území této říše zahrnovalo dnešní Francii, Švýcarsko, západní Německo, Belgie, Lucembursko a Nizozemsko. S výjimkou Švýcarska jde o pět zakládajících členů současného Evropských společenství, chybí jen Itálie. Karel Veliký ve své době zavedl jednotnou měnu, jíž se uvedená území dočkala opět až po 1200 letech v podobě eura. Po jeho smrti v bitvě u Verdunu roku 814 se toto uskupení kvůli nástupnickým sporům jeho synů rozpadlo na několik menších celků. Přesto však Svatá říše římská ve zmenšené podobě existovala až do 14. století.

1462 Jiří z Poděbrad – český král navrhoval vytvoření evropské konfederace, která by společně čelila postupujícím Turkům. Konfedační uspořádání mělo zahrnovat pravidelně zasedající shromáždění s pětiletou předsednickou rotací (dnešní předsednictví je půlroční). Dalším orgánem měl být výbor stálých zástupců rozhodujícím systémem kvalifikované většiny (v současnosti je tento způsob hlasování nejčastěji používaným systémem hlasování), rada králů a knížat a také soudní dvůr řešící spory mezi členy konfederace.

1848 Victor Hugo – na mírové konferenci v Paříži pronesl projev obsahující pasáž, ve které bylo zmíněno: evropské národy, aniž by ztratily ze svých typických vlastností a

velkolepé osobitosti se úzce spojí ve vyšší uskupení a vytvoří evropské společenství. Vyvstanou tak dvě mocnosti, Spojené státy americké a Spojené státy evropské, navzájem si přes oceán podávající pomocnou ruku.

1914-1918 1. světová válka – erupce nacionalismu. Národní obrození a emancipace v Evropě vedla k přesvědčení, že každý národ má mít svůj stát. Srbští extrémisté spáchali atentát na Františka Ferdinanda d'Este, a dali tak záminku k rozpoutání války, v níž zahynulo zhruba 30 milionů lidí. Válka zkončila podepsáním Versailleské smlouvy, která sice nově uspořádala Evropu, a však současně vyvolala u Němců pocit nespravedlnosti a beznaděje, který byl živnou půdou ohromného vzepětí nacionalismu v třicátých letech vedoucího k vyhlášení 2. Světové války.

1939-1945 2. světová válka – až 50 milionů obětí z řad vojáků i civilistů bylo dosti silným podmětem pro všechny Evropany a jako ještě nic jiného v dějinách zdůraznilo potřebu, ne-li nutnost vzájemného propojení evropských národů za účelem zabránění dalšího válečného krveprolití.

1944 BeNeLux – Belgie Nizozemsko a Lucembursko se dohodly na vytvoření celní unie, k čemuž fakticky došlo v roce 1948.

1949 Rada Evropy (Council of Europe) – výsledek mezinárodní konference za účasti zástupců Belgie, Dánska, Francie, Irska, Itálie, Lucemburska, Nizozemska, Norska, Švédska a spojeného království, kteří podepsali takzvanou Londýnskou smlouvu. Ve světle událostí ve střední a východní Evropě byla snaha dosáhnout kompromisu mezi stoupenci federalistického a mezivládního přístupu k evropské integraci reflektována ve vytvoření celoevropské organizace založené spíše na mezivládní bázi s rozhodující rolí Rady složené z ministrů zahraničí členských států. Přestože měla Rada Evropy napomáhat rozvoji kontinentu koordinační činností na poli ekonomickém a kulturním a podporu lidských práv a demokratických hodnot, většina z těchto úkolů však postupně přešla na jiné organizace (lidská práva byla specificky řešena Helsinským aktem z roku 1975, hospodářská spolupráce Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj – OECD z roku 1960). Radě Evropy tak zůstala jen oblast podpory vzájemného kulturního poznávání evropských národů a podpora demokracie v nově se demokratizujících státech (východní Evropa). Ačkoli je dnes Rada Evropy vnímána jako „cena útěchy“ – slabá organizace, u níž selhala snaha o federalizaci Evropy především z důvodu neochoty

Spojeného království a severských států sdílet suverenitu na nadnárodní úrovni. Rozhodně však představovala první institucionální krok na cestě evropského sblížení. Z jejího popudu také vznikla Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, která dala základ Evropskému soudu pro lidská práva.

Rozdělení Německa – vítězné mocnosti společně spravovaly německé území, které však bylo rozděleno do několika okupačních zón. V reakci na krizi mezi spojnici (USA, Spojeným královstvím, Francií na jedné straně a na straně druhé Sovětským svazem) vyhlásily západní okupační síly v červnu 1948 odhodlání provést separátní měnovou reformu a vyhlásit samostatnou Spolkovou republiku Německo. Sovětský svaz odpověděl bloádou Berlína, který byl hluboko v jeho okupační zóně, ale jakožto hlavní město rozdělen na východní a západní část. Západní spojnici zareagovaly vytvořením „vzdušného mostu“, kdy shazováním mohutných dodávek základních potřeb letecky zásobovaly od světa odříznuté město. 7. září 1949 vznikla Spolková republika Německo a 7. října vznikla východní Německá demokratická republika.

Severoatlantická smlouva – vznikla z potřeby vyvážit sovětskou vojenskou hrozbu spoluprací západních armád a zajistit mírovou koexistenci se Západním Německem. Došlo tak k vytvoření Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO – North Atlantic Treaty Organisation) se sídlem v Paříži, od roku 1966 v Bruselu.

Evropský soud pro lidská práva – výsledek spolupráce zemí v rámci Rady Evropy. Mimo jiné zajišťuje, že nikdo nesmí být vězněn bez soudu. Jeho hlavním architektem bylo Spojené království, které se ale nakonec odmítlo připojit, protože se obávalo ztráty suverenity nad soudním rozhodováním na své území.

Uvedený výčet osobností a událostí slouží k vytvoření hlubšího povědomí o příčinách, motivech a snah o sblížení evropských států. To, že nejen samotná integrační myšlenka, ale ani její úřední rámec nejsou výsledkem debat vzešlých po 2. Světové válce, dosvědčuje návrh českého krále Jiřího z Poděbrad. Rada, výbor stálých zástupců, soudní dvůr, shromáždění (parlament), rotující předsednictví i hlasování kvalifikovanou většinou, to vše jsou pojmy platné v dnešní Evropské unii. Jen Turecko již není viděno jako agresor a vojenské nebezpečí, ale jako problematický stát ucházející se o členství v EU.

1.2 Motivy vedoucí k evropské integraci

Evropská soudržnost coby způsob překonání destruktivních sil nacionalismu: klíčový a nejpádňější motiv evropské integrace, který stál téměř za všemi historickými pokusy o sjednocení kontinentu. Hroživé bilance 1. a 2. světové války (30 a 38 milionů mrtvých, miliony raněných, miliardové škody) tuto potřebu jen zdůraznily.

Evropská soudržnost coby ochrana před obecně vnímaným strachem ze sovětské rozpínivosti: obava z ideového vlivu Sovětského svazu byla přítomna již v meziválečném období. Po 2. světové válce se ještě zdůraznila, k čemuž přispěla nejen sovětská blokáda Berlína v letech 1948 až 1949, ale především uchopení moci komunisty v zemích střední a východní Evropy. Také v západních státech, Francii a Itálii, získali komunisté poměrně silnou voličskou základnu reprezentovanou více než 25% volebních hlasů. Další nejistota také panovala ze strachu v souvislosti s Korejskou válkou (1950-1953).

Evropská soudržnost coby způsob zkrocení Německa a umožnění jeho zpětného začlenění do mezinárodních politických a ekonomických vztahů: vítězné mocnosti se poučily z vývoje po 1. světové válce, kdy Německo nejen politicky a ekonomicky izolovaly, ale navíc mu nařídily obrovské reparace, které v Němcích vzbouzely pocit nespravedlnosti, beznaděje a nenávisti ke zbytku světa. Řešení „Německého problému“ po 2. světové válce proto vycházelo z historické zkušenosti, a uvědomění si, že Německo nelze vzhledem k jeho potenciální síle a poloze uprostřed Evropy ignorovat, když je zničené, a navíc rozdělené. Z toho plynula potřeba volby postupu přitažlivého jak pro Německo, tak i pro jeho sousedy a reparace z tohoto pohledu nebyly v souladu s tímto požadavkem. Zvítězil proto názor, že je lépe ponechat Německo činit svá politická a ekonomická rozhodnutí ve spolupráci se svými sousedy, než bez nich. Na německé začleňování do nově budovaných evropských struktur se také nahlíží jako na pokus Francie ovládnout Evropu díky tehdejší slabosti Německa.

Evropská soudržnost coby způsob hledání bezpečnosti a vlivu relativně malých západoevropských států v nestabilním světě: Evropské státy byly na začátku druhé poloviny 20. století oslabeny nejen přímými následky 2. světové války, ale v průběhu padesátých a šedesátých let se vyrovnávaly také se ztrátou kolonií, a tím i mocenského postavení a vlivu. Ve srovnání se dvěma poválečnými supervelmocemi – USA a USSR – tak zaznamenávaly faktickou ztrátu vlivu na globální úrovni. Proto viděli v integraci taktéž možnost posílení svého, byť již ne samostatného, ale společného významu.

Další motivy rozvinuté během integračního procesu:

- sociální politika (vyrovnání životních úrovní),
- ochrana životního prostředí (důraz na udržitelný rozvoj, stanovování minimálních úrovní požadavků ochrany životního prostředí,
- zahraniční a bezpečnostní politika (poučení se z nejednotného vystupování v různých konfliktech),
- justice a vnitro (boj proti obchodu s lidmi, drogami, společný postup vůči hrozbám terorismu).

1.3 Novodobé evropské integrace – založení Evropských společenství

Novodobé integrace datujeme do padesátých let 20. století. V té době již totiž došlo k vytvoření tří evropských Společenství, která formovala, a z velké části dosud formují současnou podobu Evropské unie. Historie evropského integračního procesu je charakterizována jednotlivými důležitými mezníky.

1.3.1 Evropské společenství uhlí a oceli (EUSO)

Francouzský ministr zahraničí Robert Schuman předložil v roce 1950 návrh na zavedení společné výroby uhlí a oceli, z čehož měl vzejít „první konkrétní základ Evropské federace, jež je nezbytná pro udržení míru.“

Obrázek 1. Zakládající členské státy: Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo a Nizozemsko. (1)

Cílem zavedení společné výroby uhlí a oceli bylo dosažení míru v Evropě, především mezi Francií a Německem jakožto tradičními válečnými nepřáteli. Schuman jednoznačně řekl, že si je vědom omezenosti vybrané oblasti spolupráce, přitom ale vyjádřil přesvědčení, že se má jednat jen o jeden z kroků, které povedou k vytvoření federativní struktury v Evropě. Bez ní si nedokázal představit dlouhodobě udržitelný mír. Členské státy se měly podle této představy v nejrůznějších oblastech čím dál více spojovat, až by míra jejich integrace dosáhla takového stupně, že by rozpoutání války mezi nimi představovalo významné ztráty pro každou z ekonomik. Důležitý byl také prvek nediskriminačního otevření trhu uhlí a oceli pro všechny zúčastněné státy. V tom lze spatřovat zárodek následného vytvoření jednotného trhu pro všechny průmyslové výrobky, nejen uhlí a ocel.

Odpověď, proč právě propojení trhů uhlí a oceli mělo přispět k udržení míru v Evropě je jednoduchá. Z oceli se kromě jiných produktů vyráběly taktéž zbraně. Uhlí byla hlavní energetická surovina v této době a bez ní nebyla možná výroba oceli. Tím, že měla být taktéž těžba uhlí a oceli pod dohledem jednotlivých států, snadno by byla odhalena tajná výroba zbraní.

Cílem Evropského společenství uhlí a oceli bylo přispívat, na základě společného trhu k hospodářskému rozvoji a ke zvyšování životní úrovně v členských státech, zajistit co nejracionálnější dělbu výroby na co nejvyšší úrovni produktivity, při udržení nepřetržité zaměstnanosti a aniž by v hospodářství členských států byly vyvolány základní a dlouhodobé poruchy.

Pro dohled a řízení Evropského společenství uhlí a oceli byly ustanoveny čtyři základní orgány:

Vysoký úřad, později Komise: nadnárodní orgán se zástupci všech společenských států, kteří ale nesměli jednat v zájmu svých států, ale Společenství jako celku. To znamená, že nesměli přijímat pokyny od žádné vlády nebo jiného orgánu.

Shromáždění, později Evropský parlament: nadnárodní orgán, v němž zasedali zástupci národních parlamentů. V počátcích mělo pouze konzultativní roli, avšak s postupující integrací se zapojilo plně do procesu tím, že schvaluje legislativu Evropského společenství.

Rada ministrů: mezivládní orgán složený z ministrů vlád všech členských zemí. Rada přijímá rozhodnutí zavazující všechny členské státy. Hlasuje kvalifikovanou většinou, kdy každý stát má určitý počet hlasů daný především velikostí země a je stanoveno určité minimální množství hlasů z celkového počtu, které je nutné k přijetí rozhodnutí.

Soudní dvůr: nadnárodní orgán, v němž zasedají zástupci všech členských států. Zajišťuje dodržování práva, předpisů a řeší spory mezi institucemi či mezi členskými státy a institucemi.

Úkolem těchto orgánů společenství bylo především dozírat na pravidelné společného trhu s přilehnutím k potřebám třetích zemí, zajišťovat všem uživatelům společného trhu stejný přístup k produkci, dozírat na zavedení celkové úrovně cen, které by zachovaly normální možnosti výnosu investovaného kapitálu, dozírat na udržování podmínek, které podněcují podniky k rozvíjení a zlepšování jejich výrobního potenciálu, při nichž nedochází k neuváženému vyčerpávání přírodních zdrojů, podporovat zlepšování pracovních podmínek a životní úrovně pracujících, podporovat rozvoj mezinárodní směny, podporovat rozšiřování a modernizování výroby a zlepšování jakosti.

1.3.2 Evropské hospodářské společenství (EHS)

Smlouva o EHS, podepsaná v Římě v roce 1957, sdružuje Francii, Německo, Itálii a země Beneluxu ve Společenství, jehož cílem je integrace prostřednictvím obchodní výměny za účelem hospodářského růstu. Po uzavření smlouvy se z EHS stalo Evropské společenství a tím byla vyjádřena vůle členských států rozšířit pravomoci Společenství i na oblasti mimo hospodářství.

Když bylo založeno Evropské společenství uhlí a oceli, které zahájilo činnost v červenci 1952, došlo poprvé k realizaci nadnárodní Evropy. Šest států této organizace poprvé v určité omezené oblasti ponechává část své suverenity ve prospěch Společenství. První pokus o integraci však rychle poznal své hranice, neboť v roce 1954 neuspělo Evropské obranné společenství (EOS). I když existovaly obavy, že úsilí vynaložené ESUO nebude mít budoucnost, konference v červnu 1955 se pokusila znovu rozjet evropský proces integrace. Po této konferenci následovaly další schůzky ministrů a expertů. Počátkem roku 1956 byl sestaven přípravný výbor, který měl vypracovat zprávu o vytvoření společného evropského trhu. Zasedal v Bruselu pod předsednictvím P. H. Spaaka, tehdejšího belgického ministra zahraničních věcí. V dubnu 1956 předložil výbor dva návrhy odpovídající dvěma alternativám vybraným členskými státy:

- vytvoření širokého společného trhu,
- vytvoření Společenství pro atomovou energii.

V březnu 1957 byly v Římě podepsány proslulé „Římské smlouvy“. První zakládala Evropské hospodářské společenství (EHS) a druhá Evropské společenství pro atomovou energii, známější pod jménem Euratom. Obě smlouvy vstoupily v platnost 1. ledna 1958.

Založení EHS a vytvoření společného trhu sledovalo dva cíle. Prvním je transformace hospodářských podmínek obchodu a výroby na území Společenství. Druhým, více politickým cílem, je skutečnost, že EHS má napomoci funkční konstrukci evropské politiky a být krokem k širšímu sjednocení Evropy.

1.3.2.1 Vytvoření společného trhu

Posláním Společenství je vytvořením společného trhu a postupným odstraňováním rozdílů mezi hospodářskými politikami členských států podporovat harmonický rozvoj hospodářských činností ve Společenství, nepřetržitý a vyvážený růst, vyšší stabilitu, rychlejší zvyšování životní úrovně a užší kontakty mezi členskými státy.

Společný trh je založen na proslulých „čtyřech svobodách“, kterými jsou volný pohyb osob, služeb, zboží a kapitálu. Vytváří jednotný hospodářský prostor, který zavádí mezi podniky hospodářskou soutěž. To vytváří předpoklady pro sladění požadavků pro uvádění na trh výrobků a služeb, s výjimkou těch, které již jsou předmětem jiné smlouvy (ESUO a Euratom).

Evropské hospodářské společenství stanoví, že společný trh bude postupně vytvořen v průběhu přechodného období dvanácti let, rozdělených na tři etapy po čtyřech letech. Každá etapa zahrnuje souhrn opatření, která musí být zahájena a prováděna současně. S výhradou výjimek a odchylek stanovených touto smlouvou vstoupí v platnost všechna stanovená pravidla a budou provedena všechna opatření, která patří k vytvoření společného trhu nejpozději uplynutím přechodného období.

Jelikož je společný trh založen na hospodářské soutěži, zakazuje smlouva veškeré dohody mezi podniky a státní podpory (kromě výjimek stanovených smlouvou), které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jejichž cílem nebo výsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže. Společný trh i celní unie se vztahuje také na zámořské země a území za účelem zvýšení obchodu a společné podpory hospodářského a sociálního rozvoje.

1.3.2.2 Zavedení celní unie

Smlouva o EHS ruší celní poplatky mezi členskými státy a kvóty na zboží, se kterým obchodují. Zavádí společný celní sazebník, určitý druh vnější hranice chránící před výrobky třetích států, který nahrazuje dřívější celní tarify jednotlivých států. Celní unie je doprovázena společnou obchodní politikou. Díky této politice realizované na úrovni Společenství a nikoli už na úrovni států se celní unie zcela liší od pouhého sdružení volného obchodu.

Účinky zrušení cel a odstranění množstevních omezení obchodu v průběhu přechodného období jsou velmi pozitivní a umožní značný rozvoj výměny zboží uvnitř Společenství i obchodu EHS se třetími zeměmi.

1.3.3 Euratom

Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom) bylo založeno společně se smlouvou o Evropském hospodářském společenství v roce 1957 v Římě. Zakládající členové: Belgie, Spolková republika Německo, Francie, Lucembursko, Nizozemí. Účastnické státy si uvědomovaly nezbytnost spolupráce v oblasti mírového atomového výzkumu a využití, jež vyžaduje společné náklady, které jednotlivá země může jen těžko nést.

Jejich hlavním cílem byla kontrola, že žádný ze zúčastněných států nezneužije atomovou energii pro zbrojní účely a neohrozí bezpečnost ostatních členských států. Dalším cílem bylo získání nezávislosti na jaderných technologiích USA a také snaha o udržení míru, rozvíjení výzkumu a rozšiřování technických informací, stanovení jednotných bezpečnostních norem pro ochranu a zdraví obyvatelstva, zásobování všech členů spolku jadernými palivy, dohled nad používáním jaderného materiálu. (2)

Tři společenství		
Evropské společenství uhlí a oceli. (EUSO) 1951 tzv. Pařížská smlouva	Evropské hospodářské společenství (EHS) 1957 Řím	Evropské společenství atomové energie (Euratom) 1957 Řím

Tabulka 1. Tři Evropská společenství

1.3.4 Evropské obranné společenství (EOS)

Plán Evropského hospodářského společenství se zrodil z francouzské iniciativy ve stejném roce jako návrh na ESUO. Jednání se kromě států ESUO účastnila rovněž Velká Británie jako přidružený člen. Smlouva o EOS byla podepsána 27. května 1952 a byla předložena do schvalovacího procesu. Pro myšlenku EOS se však nepodařilo získat širší veřejnost hlavně proto, že v tzv. evropské armádě měly být zabudovány rovněž německé jednotky.

Zvláště ve Francii, která se dostávala díky nepopulární koloniální válce ve Vietnamu do stále hlubší krize, narůstala nespokojenost veřejnosti s politikou vlády. A tak v srpnu 1954 odmítlo francouzské Národní shromáždění smlouvu o EOS, a tím znemožnilo i vybudování zmíněné tzv. evropské armády. Další vývoj v této oblasti se pak ubíral přes založení organizace Západoevropské unie (ZEU), která vznikla v roce 1954 jako určitá náhražka za nerealizované EOS. Pádem EOS se perspektiva politické integrace odsouvala na pozdější, politicky vhodnější dobu.

1.3.5 Západoevropská unie (ZEU)

Západoevropská unie (ZEU) je obrannou organizací deseti států západní Evropy (Belgie, Německo, Řecko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Portugalsko, Španělsko a Velká Británie). Byla vytvořena v roce 1954 po krachu jednání o vytvoření Evropského obranného společenství (EOS). Smlouva o ZEU byla podepsána v roce 1954 a vstoupila v platnost v roce 1955. ZEU se zrodila na základě revidované Bruselské smlouvy z roku 1948. Jejím hlavním účelem je vzájemná spolupráce členských států v oblasti obrany a bezpečnosti. Nyní se skládá z 28 členských států se čtyřmi statusy včetně pozorovatelů. Status přidruženého partnera má i Česká republika.

Existence ZEU byla určitou náhražkou za neuskutečněné Evropské obranné společenství (EOS). Smluvní partneři se zavázali, že budou navzájem koordinovat hospodářskou politiku, výrobu, obchodní a platební styk za účelem uskutečňování vyšší životní úrovně a rozvoje sociálních podmínek. Dále smlouva o ZEU předvídá vzájemnou vojenskou pomoc pro případ, že se jedna ze smluvních stran stane cílem ozbrojeného útoku.

V rámci úvah o větší účasti evropských států na obraně Evropy v rámci NATO se začalo hovořit o potřebě posílit tzv. evropský pilíř NATO. V souvislosti s tím se začalo hovořit o jisté aktivizaci ZEU, která jako organizace doposud spíše živořila ve stínu NATO. Úkoly

týkající se obrany byly totiž po vstupu Itálie a Německa do NATO převedeny na tuto organizaci.

V Maastrichtské smlouvě o EU z roku 1992 byla ZEU začleněna do aktivit Unie v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky Unie. Niceskou smlouvou bylo však toto ustanovení vypuštěno. Z toho je zřejmé, že ZEU již nepředstavuje schůdnou cestu pro fungování společné obrany Evropské unie, což je také zřejmě důvod, proč v roce 2000 ukončila svoji činnost. (4)

1.4 Rozšiřování a upevňování integrace

V období 60. let získávala Evropská společenství základní rysy, vznikala základní pravidla hlavních politik společenství - celní unie, společné obchodní politiky, společné zemědělské politiky - ustálila se praxe řešení klíčových otázek budoucího vývoje společenství, vznikala základ právního systému.

V listopadu 1961 byly zahájeny přístupové rozhovory s Velkou Británií, která požádala o členství v EHS. Rozšíření Společenství však bylo zamítnuto francouzským vetem v roce 1963. Francouzská politika vůči partnerům v EHS v otázce rozšíření společenství nezůstala bez následků. Nedostatek spolupráce vyvrcholil v roce 1965, kdy se názory na několik zásadních otázek uvnitř EHS střetly a Francie odmítla pokračovat v práci v orgánech Rady EHS. Francie v červenci 1965 oznámila, že se její zástupci nadále nebudou účastnit prací v orgánech Rady a vrátí se pouze za podmínky, že pravomoci institucí EHS nebudou posilovány a Rada ministrů bude nadále rozhodovat jednomyslně. Ostatní státy tyto požadavky odmítly. Trvalo půl roku, než se podařilo spor ukončit tzv. Lucemburským kompromisem, dohodou uzavřenou v lednu 1966, která vycházela vstříc francouzským požadavkům.

Lucemburský kompromis měl pro následný vývoj Evropských společenství zásadní význam. Byla jím na dlouhou dobu uzavřena cesta k dalšímu posilování nadnárodních prvků společenství a oslabena úloha Komise, která tento princip zosobňovala. V roce 1967 podala Velká Británie druhou žádost o vstup do EHS. Svůj zájem o členství znovu potvrdily i Irsko, Dánsko a Norsko. Francouzský prezident de Gaulle prakticky potvrdil svůj postoj z roku 1963 a vstup opět vetoval.

1.4.1 Slučovací smlouva

Slučovací smlouva – oficiální název Smlouva o zřízení společné **Rady** a společné **Komise Evropských společenství** – byla podepsána 8. dubna 1965, vstoupila v platnost 1. července 1967 a sloučila orgány do té doby existujících tří evropských společenství (ESUO, EHS a Euratom). Smlouva o ustavení jediné Rady a jediné Komise se stala součástí primárního práva Evropských společenství (ES). Podstatně zjednodušuje a zejména racionalizuje organizační strukturu Evropských společenství. Dosud mělo každé ze tří Společenství samostatnou Radu ministrů (Radu) a samostatný výkonný orgán (Komisi, resp. Vysoký úřad). Smlouva vytvořila společné orgány, tedy jedinou Komisi a jedinou Radu pro všechna tři Společenství. Pokud šlo o další orgány (Evropský parlament, Soudní dvůr a Účetní dvůr), jejich sloučení nebylo třeba, neboť působily jako společné již od svého vzniku. Od té doby se začal používat společný rozpočet a začal se používat název Evropská společenství (viz znázornění níže) a spravuje jej jedna rada a jedna Komise. (3)

Evropské společenství uhlí a oceli. (EUSO) 1951 tzv. Pařížská smlouva	Evropské hospodářské společenství (EHS) 1957 Řím	Evropské společenství atomové energie (Euratom) 1957 Řím
Slučovací smlouva (1965): Evropská společenství		

Tabulka 2. Vznik Evropského společenství

1.4.2 Jednotný evropský akt

V roce 1986 se modernizací evropského integračního procesu zabývala mezivládní konference, která vypracovala dokument nazvaný Jednotný evropský akt, který nastoupil v platnosti 1. července 1987. Jde o první a současně důležitý zásah do zakládajících smluv Evropských společenství. Do integračních smluv, zvláště EHS, tak byly tímto aktem začleněny také kapitoly o hospodářské a sociální soudržnosti, výzkumu a technologickém rozvoji a o životním prostředí.

Za prvořadý cíl integračního úsilí bylo v dokumentu označeno vytvoření vnitřního trhu. Významná úloha přitom připadla novému postupu v legislativě, označovanému jako

procedura spolurozhodování, kde byla výrazněji propojena práce Evropského parlamentu s činností Rady. Do rozhodování Rady zavedla místo zásady jednomyslnosti již zmiňovanou a v Evropských společenství používanou zásadu kvalifikované většiny, také pro značný počet právních aktů Evropského společenství týkajících se vnitřního trhu.

Princip kvalifikované většiny, jako prvek či předpoklad prohlubující se integrace, byl zaznamenán již v Římských smlouvách, ale na základě už zmiňovaného Lucemburského kompromisu z roku 1966 se prakticky neuplatňoval. V návaznosti na Jednotný evropský akt a v důsledku obecného trendu k prohloubení integrace se princip kvalifikované většiny začal prosazovat.

Jednotný evropský akt zaváděl tzv. evropskou politickou spolupráci, doposud poměrně nejednoznačnou oblast spolupráce. Měla se tak začít vytvářet Evropská unie. Postupnými kroky, jež by upravily či doplnily Římské smlouvy, zvláště smlouvu o EHS.

Tento dokument zaznamenal významný krok na cestě ke vzniku Evropské unie. Důležitým prvkem Jednotného evropského aktu bylo zdůraznění úsilí formulovat a provádět evropskou zahraniční politiku.

Také díky tomuto aktu měla být vytvořena oblast bez vnitřních hranic mezi členskými státy společenství, kde by byl zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Velmi důležité bylo věnování zvýšené pozornosti otázkám sociální a ekonomické a zvláště se ukládalo usilovat o zmenšování nerovností mezi jednotlivými státy. (4)

1.5 Evropská unie

Evropská unie vznikla roku 1993 na základě Smlouvy o Evropské unii, známější pod názvem Maastrichtská smlouva, která navazovala na evropský integrační proces od počátku padesátých let.

Evropská unie je ojedinelé hospodářské a politické společenství 27 evropských zemí, jejichž území tvoří dohromady velkou část kontinentu.

Jak již bylo zmíněno, základy Evropské unie byly položeny jen několik let po doznění druhé světové války. První krok evropské integrace spočíval v upevnění hospodářské spolupráce. Z počáteční čistě hospodářsky orientované spolupráce se tak zrodilo společenství, které spolupracuje v celé řadě politických oblastí – od rozvojové pomoci po

ochranu životního prostředí. Tuto proměnu odráží i změna názvu společenství z EHS na Evropskou unii (EU), která se odehrála v roce 1993.

Unie se zasloužila o zachování míru, stability a prosperity, milionům lidí pomohla zvýšit životní úroveň a dala vzniknout společné evropské měně. Díky zrušení hraničních kontrol mezi zeměmi EU mohou lidé cestovat bez omezení po větší části kontinentu. Usnadnily se také podmínky pro ty, kteří se v rámci Unie stěhují za prací.

Evropská unie je založena na zásadách právního státu. To znamená, že veškerá činnost se odvíjí od smluv, s nimiž všechny členské země vyslovily dobrovolný a demokratický souhlas. Tyto závazné dohody stanovují cíle EU v mnoha oblastech její činnosti.

Jedním z hlavních cílů je podpora dodržování lidských práv jak v rámci Unie, tak na celém světě. Lidská důstojnost, svoboda, demokracie, rovnost, právní stát a dodržování lidských práv – to jsou hlavní hodnoty Evropské unie. V roce 2009 byla podepsána tzv. Lisabonská smlouva, jejíž součástí je i listina základních práv EU. Díky tomu jsou všechna tato práva uvedena společně v jediném dokumentu. Musí je dodržovat jak orgány EU, tak vlády členských zemí (kdykoli uplatňují právo EU).

Jednotný trh je hlavním ekonomickým motorem Unie, který umožňuje volný pohyb většiny zboží, služeb, kapitálu a osob. Jedním z hlavních cílů je tento obrovský zdroj i nadále rozvíjet, aby z něj Evropané měli co největší prospěch.

Unie se stále rozvíjí a rozšiřuje, a proto se snaží, aby byly její řídicí orgány transparentnější a demokratičtější. Více pravomocí získal Evropský parlament, jehož poslanci jsou voleni přímo občany, a zároveň byla posílena i úloha parlamentů jednotlivých zemí, které nyní více spolupracují s evropskými institucemi. Evropským občanům se tak nabízí více možností, jak se účastnit politického procesu přímo.

1.5.1 Členství a členové EU

Členství prvních evropských zemí nebyla spoutána žádnými kritérii, která by noví členové museli splňovat. Situace v zemích východní a střední Evropy se značně odlišovala od ostatních přístupujících zemí, Evropská rada proto v červnu 1993 v Kodani určila obecné závazné podmínky pro vstup do EU, tzv. Kodaňská kritéria:

- *politická kritéria*: kandidátská země musí mít stabilní instituce zajišťující demokracii, právní stát, dodržování lidských práv a práv menšin

- *ekonomická kritéria*: země musí mít fungující tržní ekonomiku schopnou se vypořádat s konkurenčními tlaky uvnitř Unie
- *kritérium přijetí*: země musí být schopná přijmout závazky vyplývající z členství, včetně cílů politické, hospodářské a měnové unie.

Členové:

Zakládajícími členy dnešní EU byly v roce 1952 Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, SRN a Nizozemsko - takzvaná „šestka“.

K prvnímu rozšíření tehdejších Evropských společenství (EHS, ESUO a Euratom) došlo až o 21 let později, v roce 1973. V tomto roce byly za členy přijaty Dánsko, Irsko, Spojené království. V roce 1981 se Evropská společenství rozšířila o Řecko, které bylo v roce 1986 následováno Portugalskem a Španělskem - rozšíření druhé a třetí – (takzvané jižní).

Čtvrté rozšíření (zvané severní) v roce 1995 přidalo k EU další tři země: Finsko, Rakousko a Švédsko. Společně s těmito zeměmi vyjednávalo o členství v EU také Norsko, jehož obyvatelé ale nakonec vstup odmítli v referendu. Šlo již o jeho druhé odmítnutí členství v Unii - poprvé norští voliči zamítli členství v roce 1973. Norsko ale zůstává členem Evropské sdružení volného obchodu (ESVO).

Znovusjednocení Německa 3. října 1990 zvětšilo Unii o pět zemí bývalé NDR. Oficiálně nešlo o rozšíření EU, nové země Spolkové republiky Německo převzaly její právní řád a i mezinárodní status.

Páté rozšíření EU - (zvané východní) - proběhlo 1. května 2004, kdy se Unie rozšířila o 10 zemí: Česko, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko.

Zatím poslední šesté rozšíření - Od 1. ledna 2007 jsou členy EU Rumunsko a Bulharsko. Chorvatsko by se mělo stát oficiálním členským státem EU 1. července 2013. (5)

Obrázek 2. Mapa členských států EU (5)

Shrnutí

Integrace je proces, ve kterém se členové většinou vzdají svých výhod v očekávání výhody větší, které integrací mají vzniknout. Záleží na jednotlivých členech zemí, jaké jsou schopni akceptovat ústupky, protože v rámci integrace se očekávají ústupky od všech. Úkolem jejich potenciálních členů je určit hodnotu vkladů, aby z procesu integrace nevznikl jiný než demokratický režim. Integrační proces musí směřovat tam, kde se dá najít průsečík společných zájmů všech účastněných stran.

2 ZÁSADY OCHRANY LIDSKÝCH PRÁV V EU

Úvod

Ochrana lidských práv je velice aktuální a diskutované téma po celém světě. V evropském měřítku prošla velice zajímavým vývojem. Od počáteční ignorace týkající se problematiky lidských práv v zakládajících dokumentech Evropských společenství a také neochotu Soudního dvora zaobírat se lidskými právy s výmluvami na nedostatek pravomocí, až po vypracování a přijetí komplexního katalogu lidských práv v podobě Listiny základních lidských práv Evropské unie.

2.1 Lidská práva

V doktríně a pramenech práva se lze setkat s termíny lidská práva, základní práva a práva občanská. Tuto mnohotvárnost lze vysvětlit tím, že lidská práva se promítají do různých vědních oborů a disciplín. Přistoupíme-li k této problematice z hlediska evropského práva, zjistíme, že dokonce i v rámci jednoho oboru dochází k překrývání pojmů.

Lidská práva jsou zpravidla chápána jako práva a oprávnění jednotlivce, která zajišťují svobodu a důstojnost člověka a požívají institucionálních záruk. Jsou to ta práva, která zásadně náleží každému člověku bez ohledu na jeho národnost, rasu, barvu pleti, náboženství, politické nebo jiné přesvědčení, sociální původ, vzdělání, majetkové poměry, společenské postavení, genetické vlastnosti a další individuální znaky. Tato práva vyplývají ze samotné podstaty jednotlivce coby lidské bytosti. Zde hovoříme o univerzalitě lidských práv, jejich přirozeném právním původu a antidiskriminačním základě. K atributům lidských práv patří jejich nezadatelnost, nezczitelnost, nezrušitelnost a nepromlčitelnost.

Při srovnání termínů lidská práva a základní práva, dojdeme k závěru, že lidská práva jsou termínem širším. Základními lidskými právy můžeme nazývat ta, od nichž jsou ostatní práva odvozena. Ta tvoří základní principy všech ostatních práv. Někteří autoři považují základní práva za lidská práva výslovně upravená ústavou, popřípadě obsažená v mezinárodněprávních aktech multilaterálního charakteru. V neposlední řadě jsou to lidská práva zakotvená v právních aktech postupně vznikajících nadstátních útvarů, např. Evropské unie. (6)

Rozdíl mezi lidskými a občanskými právy

Rozdělení bývá uskutečňována na základě toho, zda dochází k vazbě těchto oprávnění na stát. Lidská práva jsou chápána jako práva všech lidí bez ohledu na stát, ve kterém žijí. Vedle toho občanskými právy označujeme ta práva a svobody, které vyplývají ze statusu člověka jako občana určitého státu. (7)

2.2 Rozdělení lidských a občanských práv

2.2.1 Tradiční dělení

Nejrozšířenější třídění, jak je známe z ústavních aktů přijatých v evropských státech během 20. století, rozeznává tyto skupiny lidských a občanských práv:

- *Osobní práva a svobody* – zejména právo na život, osobní nedotknutelnost, nedotknutelnost obydlí a dopravovaných zpráv, záruky proti neoprávněnému uvěznění, svoboda pobytu, svoboda vyznání a právo soukromého vlastnictví.
- *Politická práva a svobody* – svoboda slova, svoboda tisku, šíření zpráv, svoboda shromažďovací a spolčovací, volební právo.
- *Sociální, ekonomická a kulturní práva* – svoboda práce, právo na práci, právo na odborové organizování, právo na nemocenské a sociální zabezpečení, právo na vzdělání, právo na ochranu zdraví, a další.

Toto rozlišení můžeme považovat spíše za formální a pomocné. (8)

2.2.2 Dělení lidských práv podle generací

Rozvrstvení lidských práv je již tradičně spjato s koncepcí známou jako teorie generací lidských práv. Rozpracování teorie generací lidských a občanských práv začalo na konci 60. a v průběhu 70. let 20. století. Zlomovým se stal Světový kongres Mezinárodní asociace pro politickou vědu, který se konal v roce 1976 v Edinburghu. Zde zcela převážilo generační pojetí lidských práv. V současné době se lze setkat s dělením na tři nebo čtyři generace. Někteří autoři však toto dělení odmítají.

V případě posuzování historického stanoviska uspořádání práv v mezinárodních i vnitrostátních nástrojích lidských práv, použijeme spíše dělení do tří generací:

1. *generace* – obsahuje osobní, občanská a politická práva, která byla deklarována v období buržoazních revolucí (během 17. až 19. století)
2. *generace* – do této skupiny řadíme hospodářská, sociální a kulturní práva, jejichž základy byly položeny v období nového liberalismu pod vlivem dělnického a sociálního hnutí (od konce 19. do začátku 20. století)
3. *generace* – tzv. práva nová, nově se utvářející, nebo také „moderní práva“, jde o oprávnění, která jsou označována jako „práva solidarity“ a můžeme se s nimi setkat od 70. let 20. století. (9)

Čtyř generační členění: koncepce více reflektuje charakter a obsah jednotlivých práv, rámcově ji lze vymezit takto:

1. *generace* – práva směřující k ochraně lidského života a důstojnosti (právo na život, zákaz mučení a nelidského zacházení, zákaz otroctví a nucených prací, a další), procesní záruky ochrany lidských práv (právo na spravedlivý proces, presumpce nevinny, právo na obhajobu, a další)
2. *generace* – politická práva a svobody (volební právo-aktivní i pasivní, svoboda projevu svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, svoboda shromažďování a sdružování, a další)
3. *generace* – hospodářská (ekonomická), sociální a kulturní práva (právo na práci, právo na spravedlivé pracovní podmínky, právo na kolektivní vyjednávání, právo na ochranu zdraví, právo na sociální a lékařskou pomoc právo na sociální zabezpečení, a další)
4. *generace* – nově se utvářející práva, jejichž povaha je smíšená. V evropském právu označována jako „moderní práva“.

Do nové generace lidských a občanských práv jsou zařazována práva, koncipována jako osobní, jejichž realizace se váže na osobu jednotlivce: právo se lišit, právo na životní styl, který si člověk zvolí, právo na vyrovnání osobního handicapu nebo právo na bydlení. Dále

sem řadíme právo na rozvoj, právo na životní styl, právo na zdravé a čisté životní prostředí a nedotčenou přírodu. Tato generace práv má osobnost chránit zejména před hrozbami, stresy a tlaky moderní společnosti a stále hrozící a pokračující ekologickou krizí. (10)

2.3 Evropská úmluva ochrany lidských práv a svobod

Právě tuto úmluvu, která byla podepsána v Římě pod patronátem Rady Evropy dne 4. listopadu 1950, můžeme považovat za hlavní myšlenku a obsah pilíře evropské dimenze ochrany lidských práv. Myšlenkou vycházela ze Všeobecné deklarace lidských práv a na svou dobu byla velmi moderním mezinárodně právním instrumentem, který odrážel vývoj v oblasti mezinárodních vztahů, ale především také v oblasti mezinárodního práva jako jednoho z jejích nástrojů.

Velmi významným přínosem Úmluvy se stala skutečnost, že byl vybudován soudní a kontrolní mechanismus, který slouží k nápravě eventuálních nedodržení práv a povinností z ní vyplývajících. Zpočátku byl tento mechanismus dvoustupňovým - byla ustanovena Evropská komise pro lidská práva a dále pak Evropský soud pro lidská práva sídlící v Štrasburku.

Evropská komise pro lidská práva měla za úkol monitorovat situaci, sama pak vyřizovala jednoduché případy, ty složitější přenechávala Evropskému soudu pro lidská práva. Evropský soud pro lidská práva je oprávněn vynášet rozsudky v konkrétních případech a také vypracovávat posudky v jednotlivých záležitostech.

Činnost Komise se neukázala zcela efektivní, z toho důvodu došlo v roce 1994 k reformě kontrolního systému na ochranu lidských práv a základních svobod a dosavadní Komise byla rozpuštěna. Její funkce převzal Evropský soud pro lidská práva, který zůstal jediným kontrolním orgánem. Tento Soud je tvořen z tolika soudců, kolik je smluvních stran evropského systému ochrany lidských práv. Tedy každou zemi zastupuje jeden soudce, přičemž volební období je šestileté. Soud smí projednávat spory až po splnění určitých procedurálních podmínek (např. že se jedná o problematiku lidských práv a že v daném vnitrostátním státě byly vyčerpány všechny dostupné opravné prostředky). Rozsudek tohoto Soudu je většinou rozhodnutím finálním, nelze se proti němu tedy odvolat. Dalším důležitým faktem je i to, že všechny smluvní strany se zavázaly rozsudky Evropského soudu pro lidská práva za všech okolností plně respektovat. Na provedení a konečnou aplikaci rozhodnutí Soudu dohlíží Výbor ministrů rady Evropy.

Důležitým úspěchem Rady Evropy v oblasti ochrany lidských práv je především:

- Evropská úmluva o prevenci mučení a nelidského či ponižujícího zacházení či trestání (1989)
- Úmluva o ochraně národních menšin (1994)
- zřízení Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti (1993)
- zřízení funkce komisaře pro lidská práva (1999).

Ochrana lidských práv je tedy jeden ze základních cílů Rady Evropy, jehož se snaží dosáhnout ve čtyřech hlavních oblastech:

- účinné sledování a ochrana základních práv a svobod
- zjišťování nových rizik, jež hrozí lidským právům a lidské důstojnosti
- rozvoj veřejné informovanosti o významu lidských práv
- podpora věnovaná výchově k lidským právům a odborné přípravě. (12)

2.4 Ochrana lidských práv a svobod v EU

O začátcích zrodu samotného a spojitého systému ochrany lidských práv v rámci Evropské unie se začalo mluvit teprve nedávno, a to ve spojitosti s Mezivládní konferencí v Nice (prosinec 2000), kdy byla podepsána Charta základních práv Evropské unie, před tím žádný pramen Evropského práva neobsahoval ucelený katalog lidských práv, ačkoliv se pochopitelně dalo setkat s úpravou některých ve své podstatě lidsko-právních norem jak v aktech primárního práva, tak i sekundární legislativy Společenství. Určitá práva byla formulována Evropským soudním dvorem v podobě obecných zásad právních. Ochrana lidských práv totiž vůbec nebyla předvídána tvůrci zřizovacích smluv.

Pro to existují dvě základní vysvětlení. Jednak se mělo za to, že Rada Evropy jako politická organizace zřízená primárně pro účely ochrany demokratických zásad ve společnosti se postará o lidská práva. Na druhé straně se věřilo, že proces ekonomické integrace zakotvený ve zřizovacích smlouvách nepřekročí ryze hospodářský rozměr a nebude interferovat do jiných oblastí, tudíž nepovede k porušení lidských práv. Po dlouhou dobu se mělo za to, že lidská práva se nacházejí mimo věcnou působnost Evropského práva, a že ochrana práv jednotlivců v tomto směru musí být přenechána mechanismům v rámci Rady Evropy.

Zakladatelské smlouvy sice směřovaly především k funkcionální ekonomické integraci členských států, od počátku byly ovšem také pojaty jako dílčí etapy podstatně rozsáhlejšího procesu evropské politické integrace. Josef Skála pro takové tvrzení v knize Ústavní právo Evropské unie uvádí hned několik argumentů:

- Především řada dokumentů výslovně stvrzuje, že Společenství směřuje k tomu, aby dosáhlo širšího politického cíle. Tak například již v Prohlášení francouzské vlády z 9. května 1950 (tzv. Schumanova deklarace) se konstatuje, že „zavedení společné výroby uhlí a oceli bude mít za následek okamžité vytvoření společných základů pro ekonomický rozvoj, jakožto první etapu Evropské federace, a změny situace v oblastech, kde se odedávna vyráběly zbraně pro války, jejichž obětmi byly nejčastěji tyto oblasti samy“.
- Máme zde interpretace dobových účastníků počátků evropské integrace, kteří o horizontech sjednocující se Evropy hovořili, neznali ovšem další vývoj naprosto jednoznačně. I oni soustavně podporovali charakteristiku evropského práva jako práva obsahujícího od počátku základní elementy materiální ústavy.
- Politické integrační ambice Evropské unie jsou zakotveny již v zakladatelských smlouvách. A přesto, že tam nenacházíme otevřené odmítnutí vzorů mezinárodního práva veřejného, je ve smlouvách řada ustanovení, která podporují autonomii právního řádu.
- Smlouva stanoví základní princip rovnosti, princip zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti. Princip nadřazenosti evropského práva pak může být chápán jako další vymezení tohoto principu. To proto, že jedině tehdy, je-li právo nadřazeno, tj. má přednost před jednotlivými právními řády členských států, je otevřena cesta pro to, aby při jeho aplikaci měli všichni nejen stejná práva, ale aby mohla být zajištěna i rovnost před zákonem.

Fakt, že zakladací smlouvy neobsahovaly ustanovení týkající se ochrany lidských práv, ale neznamená, že si Společenství a zejména jeho instituce nezačaly uvědomovat nutnost takové ochrany.

Vypracování Charty základních práv EU může být považováno za důkaz snahy vytvořit svůj vlastní mechanismus ochrany lidských práv, a nikoliv přebírat dosavadní vytvořený v rámci Rady Evropy. Je naprosto zřejmé, že Evropská unie musí mít svůj vlastní vyčerpávající katalog lidských práv, který bude odrážet specifické vlastnosti nadnárodních

organizací a zajistí vyšší úroveň ochrany práv jednotlivců, která je dosažitelná v podmínkách fungování jednotného vnitřního trhu a je výsledkem zavedení institutu evropského občanství.

Přijetí prvního uceleného katalogu lidských práv EU ve formě charty předcházely mnohaleté diskuse na vnitrostátní úrovni a také soustavně se opakující významné iniciativy Evropského parlamentu a jiných politických a výkonných těles ES/EU, stejně tak jako rozpracování koncepce základních práv ze strany Evropského soudního dvora. To všechno připravilo základny pro autonomizaci mechanismu ochrany lidských práv v rámci nadnárodních organizací.

Komise v roce 1976 předložila Evropskému parlamentu zprávu, ve které bylo vyjádřeno přesvědčení o tom, že lepší úroveň ochrany práv bude zabezpečena Evropským soudním dvorem prostřednictvím doktríny obecných právních zásad, jejichž pružnost zajistí udržení tempa s měnícími se potřebami. Zároveň Komise vyzvala k přijetí společné deklarace tří institucí potvrzující jejich oddanost lidským právům. K podpisu tohoto dokumentu došlo 5. dubna 1977, kdy byla přijata Evropským parlamentem, Radou a Komisí Společná deklarace základních lidských práv.

I přes svůj mimořádný význam pro rozvoj ochrany lidských práv, Deklarace se nepokusila o vymezení těchto práv, nebo jakékoliv jejich upřesnění, specifikaci či přiblížení. Tehdejší předseda Evropského parlamentu Georges Spénale prohlásil, že Deklarace představuje pouze první fázi, která předchází kodexu nebo chartě, jež bude obsahovat veškerá občanská, politická, ekonomická a sociální práva všech občanů členských států.

Ve svém návrhu Smlouvy o Evropské unii z roku 1984 (tzv. Spinelli projekt) definoval Evropský parlament hlavní zásady, na základě kterých musí být založena Unie, mimo jiné:

- na ochraně důstojnosti jednotlivce a uznání práv a základních svobod každé osoby, vyplývajících z ústavních principů společných pro členské státy a z Evropské úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod,
- na dosažení a rozvíjení v rámci svých možností kulturních, sociálních a hospodářských práv, vyplývajících z ústav členských států a Evropské sociální charty.

V návaznosti na tento návrh z roku 1984 vypracoval Evropský parlament v březnu 1988 Bílou knihu, jež obsahovala záruky v oblasti lidských práv na úrovni Evropského právního systému. Stejně tak lze poukázat i na slavnostní Deklaraci základních práv a svobod

přijatou Evropským parlamentem o rok později, v roce 1989, jež obsahovala 24 článků věnovaných základním právům občanů ES. Tato deklarace byla později zahrnuta do shrnutí ohledně návrhu Ústavy Evropské unie z roku 1994.

Kromě přijetí deklarací, prohlášení, rezolucí a dalších aktů z formálního hlediska nezávazného charakteru postupně doznávaly změn i zřizovací smlouvy jakožto akty primárního práva, jež tvoří samotné základy ES, které byly postupně rozšiřovány a doplňovány o důležité ustanovení lidsko-právní povahy. Velkou mírou k tomu přispěla i odpovídající judikatura ES, která obsahuje jak první poukaz na lidská práva, tak i detailní rozpracování doktríny základních práv včetně nalézání principu základních práv a dalších obecných zásad právních, postupů pro její aplikaci a vymezení jejich limitů. (7)

2.5 Charta základních práv Evropské unie

Na zasedání Evropské rady v Nice v prosinci 2000 byla přijata Charta základních práv EU. Jedná se o rozsáhlý dokument o 54 člancích, který ovšem není pramenem práva, a není tedy právně závazný. Jeho politický význam je však obrovský, neboť Unie byla již od svého počátku kritizována, že se dostatečně nezabývá ochranou lidských práv. Charta obsahuje tři základní kategorie práv:

Základní práva a svobody tak, jak vyplývají z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (1950, dokument Rady Evropy), tedy právo na život, svoboda shromažďovací a sdružovací, právo na ochranu proti svévolnému zadržení a některá další práva podle Úmluvy;

Práva a svobody občanů EU ve vztahu k ES a EU jako jsou práva týkající se voleb do Evropského parlamentu a voleb komunálních nebo právo „neomezeného“ svobodného pohybu a pobytu v rámci Unie;

Hospodářská a sociální práva zasahující do oblasti zaměstnanosti, zdravotní péče, životní úrovně, pracovních podmínek a dalších oblastí, jak vyplývají z Evropské sociální charty a Charty Společenství základních sociálních práv pracovníků. (13)

I když v současné době Charta nemá podobu právního dokumentu, tvoří II. část dosud neschválené Ústavy EU. Podle názoru některých autorů lze však již dnes závaznost některých jejích článků nepřímo dovést z judikatury v oblasti lidských práv. Závaznost některých dalších ustanovení lze přímo odvodit i z příslušných článků Smlouvy o založení

ES, které zakotvují problematiku základních práv. Z hlediska budoucnosti existuje značný potenciál transformování Charty do závazné podoby jako celku, proto je třeba věnovat jí větší pozornost. (14)

2.6 Principy a priority

Evropská unie jde ruku v ruce s demokracií, svobodou a úctou k lidským právům a základním svobodám. Jsou to tedy především hodnoty tvořící její základní myšlenkové principy. Tyto hodnoty jsou poté včleňovány do politik ochrany lidských práv jak uvnitř Evropské unie tak ve vztahu k ostatním státům. Ve Vídni roku 1993 na konferenci o lidských právech došlo k dohodě mezi členskými k tomu, že je cílem Evropské unie zaručit univerzalitu, nedělitelnost a nezávislost lidských práv. A to vše jak právu občanském a politickém, tak i v právu hospodářském a sociálním.

Jak již bylo uvedeno výše v obecných principech EU, Rada konečně definovala priority politiky EU v oblasti ochrany lidských práv a svobod. V závěru jednání z 10. prosince 2002 se Rada zavázala zajistit:

- Soudržnost mezi právními systémy, zahraniční a rozvojovou politikou, taktéž i vzájemnou spoluprací a synchronizací aktivit Rady a Komise v rámci těchto politik;
- Začlenění lidských práv a také demokracie do všech ostatních politik a činností EU;
- Přehlednost politik EU v oblastech lidských práv a demokracie zesílením komunikace Evropského parlamentu s občany EU;
- Pravidelné přezkoumávání uskutečnění politických jednání v oblasti lidských práv a demokracie.

2.7 Zabezpečení ochrany lidských práv – instituce

Důležitost ochrany lidských práv nasvědčuje také skutečnost, že orgány EU se touto oblastí stále více zabývá. Komise a Rada jsou nejdůležitějšími členy v průběhu tvoření, rozhodování a také konečně v etapě uskutečňování daných politik. Naopak Evropský

soudní dvůr, parlament a Ombudsman mají významný podíl v pomoci s ochranou lidských práv uvnitř i navenek EU. Nově vznikla také Agentura pro základní práva, pro podporu ochrany základních lidských práv a svobod, která funguje od roku 2007.

Ochranu lidských práv, dohled nad jejich dodržování a jejich podporu si všechny členské státy obstarávají samy. Vyplývá to z jejich právních řádů a závazků k mezinárodním organizacím (zejména Radě Evropy, Evropské organizaci pro bezpečnost a spolupráci a Organizaci spojených národů). Každopádně určité problémy například rasismus nebo diskriminace a xenofobie spadá do pravomocí Evropské unie.

Shrnutí

Lidská společnost a její vyspělost je hodnocena také s ohledem na lidská práva a jejich dodržování. Skutečnou úroveň její demokracie určuje také jejich dodržování. Ochrana lidských práv má dlouhou historii, ale rozvoj nastal až v polovině 20. století v reakci na druhou světovou válku. Z počátku šlo jen o ekonomicky orientované myšlenky Evropského společenství. Poté nastal obrat a v mezinárodních organizacích se dostal do popředí jedinec se svými právy. Dodržování lidských práv v EU je v současné době nejvíce a nejúčinněji zajištěno přes Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, která byla vyhlášena v roce 1950 pod záštitou organizace Rady Evropy. A byla to právě tato organizace, která v současnosti zaujímá nejvýznamnější místo v mezinárodní problematice ochrany lidských práv.

3 VZNIK SCHENGENSKÉHO SYSTÉMU

Úvod

Volný pohyb osob bez kontrol na společných hranicích - to je hlavní cíl a smysl schengenské spolupráce. V tomto ohledu se shoduje s jedním ze základních principů evropské integrace. Již zakládající smlouvy Evropských společenství deklarovaly jako svůj cíl vytvoření vnitřního trhu coby prostoru bez vnitřních hranic, ve kterém je zajištěn volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu.

3.1 Vznik Schengenu

Původ schengenské spolupráce lze odvodit od tzv. Saabrückenské dohody, sjednané mezi SRN a Francií 13. Června 1984 v důsledku zmobilizování evropských řidičů vozidel pro dálkovou silniční přepravu proti velkým zdržením na hranicích obou států. Obsahem této dohody bylo postupné rušení kontrol na francouzsko-německých hranicích a kromě volného pohybu zboží také zavedení volného pohybu osob. Následovalo jednání o obdobných opatřeních se zeměmi Beneluxu, které vyústilo v podpis první Schengenské prováděcí dohody 14. Června 1985 a následně Schengenské prováděcí úmluvy z roku 1990. Někdy jsou tyto dohody označovány jako Schengen I a Schengen II.

Jedním z konkrétních spouštěcích mechanismů pro uzavření těchto dohod byla myšlenka vytvoření „Evropy občanů“ v takovém pojetí, aby se stala geograficky a fyzicky hmatatelnou. S touto myšlenkou přišly jako první SRN a Francie a jejím předchůdcem byl záměr obsažený v Jednotném evropském aktu z roku 1987. Dalším nezanedbatelným aspektem bylo to, že účastnické státy pochopily a návazně na to i předložily pro svá jednání dostatečný počet závažných styčných bodů, jejichž řešení je jim společné a současně i předpokládá co možná neintegrovanejší společný postup při respektování určité citlivosti v přístupu k těmto otázkám z hlediska tradičního pojetí státní suverenity.

Cílem sledovaným státy Schengenu bylo vytvoření zóny volného pohybu se zrušením kontrol na společných vnitřních hranicích (tzv. schengenský prostor) za paralelního přijetí série mechanismů a konkrétních opatření sledujících udržení a současně i zvyšování úrovně bezpečnosti v členských státech. Tento systém měl přitom posloužit jako jakási „laboratoř integrace“, označovaná taktéž jako „schengenská laboratoř Evropy“ v oblasti volného pohybu osob. Získané zkušenosti měly být využity pro zavedení téhož režimu

v rámci celého Společenství. Tento úmysl se podařilo s platností od roku 1999 („Amsterodamská smlouva“) s původní orientační lhůtou pěti let.

První Schengenská dohoda o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích některých států Společenství byla sjednána 14. června 1985 s tím, že nevyžadovala schválení a prováděla se na prozatímním základě. K jejímu provedení pak byla v červnu 1990 sjednána prováděcí smlouva („Schengenská prováděcí úmluva“), která již vyžadovala schválení parlamenty států smluvních stran Schengenu. Schengenská prováděcí úmluva poměrně detailním způsobem zakotvovala potřebné podmínky a garance pro nezbytnou materializaci schengenského prostoru zvláště poté, co byly formálně zrušeny (ostrahy) vnitřní hranice v rámci Evropské unie.

Schengenskou prováděcí úmluvu lze ke vztahu k první dohodě z roku 1985 označit jako její realizační dokument. Tato první Schengenská dohoda z roku 1985 představovala z právního pohledu vlastně (kromě tzv. krátkodobých opatření) hlavně závazek realizovat do 1. ledna 1990 „akční program“ pro její realizaci, čehož výsledkem a formou je Schengenská prováděcí úmluva.

Z hlediska bezpečnostního mají přijatá opatření současně ztížit možnosti zneužívání svobody pohybu ke kriminálním aktivitám. Schengenská prováděcí úmluva zakotvuje zejména otázky překračování vnitřních a vnějších hranic a navazující vízovou problematiku, dále policejní spolupráci, právní pomoc ve věcech trestních a důležitá ustanovení o fungování Schengenského informačního systému („SIS“) včetně otázky ochrany osobních údajů. Původně zakotvené problematiky zbraní a střeliva, azylu a některé další byly postupně převedeny do právního systému Evropského společenství a jsou nyní upraveny instrumenty práva Evropského společenství.

Schengenská prováděcí úmluva podepsaná v roce 1990 vstoupila v platnost po určitém odkladu 26. března 1995. Sjednaly ji země Beneluxu (Belgie, Nizozemsko, Lucembursko), Francie a SNR. Později k úmluvě přistoupily Itálie, Španělsko, Portugalsko, Řecko, Rakousko, Dánsko, Finsko, Švédsko. Norsko a Island – státy, které nejsou členy Evropské unie, avšak podepisují smlouvu o spolupráci se státy Schengenu. Po Amsterodamu byly sjednány smlouvy nové, které odrážejí novou právní situaci, určenou začleněním schengenského systému do rámce Evropské unie. Tyto smlouvy jim dávají fakticky stejná práva a povinnosti jako plnoprávným členům Schengenu, avšak s výjimkou práva hlasovat o přijímaných opatřeních.

Spojené království a Irsko nejsou členy Schengenských dohod. Podnikají však příslušné kroky k tomu, aby se do systému zapojily, a naplnily tak postupně cíl Unie vybudovat prostor svobody, bezpečnosti a práva. Přidružené země Island, Norsko a Švýcarsko rovněž přijaly konkrétní opatření k aplikaci schengenského acquis (soubor platných dokumentů a ustanovení přijatých v rámci Schengenu). Daný systém do velké míry efektivně funguje a při jeho rozvoji a implementaci bylo mnohého dosaženo.

Zásadní změnu pro celý schengenský systém a jeho acquis zaznamenal vstup Amsterodamské smlouvy v platnost a jeho začlenění do rámce Evropské unie. Vzhledem k tomu, že ne všechny státy Evropské unie jsou zároveň členy Schengenu, představuje schengenský systém typicky diferencovanou integraci. Proto také ty části (politiky) schengenského acquis, které byly přeneseny do právního systému Evropského společenství, neplatí pro Společenství jako takové, ale zavazují pouze státy, které jsou členy Schengenu (s výjimkou Dánska). Schengen současně zvláštní formu tzv. posílené spolupráce (flexibility). Schengenská spolupráce je přístupná kterémukoli z členských států Evropské unie, přičemž je třeba zdůraznit, že nezávisle na tom využívají výhody plynoucí ze Schengenských dohod rovněž občané všech členských států Unie.

I přes některé problémy při spolupráci v rámci Schengenu vyjádřily členské státy Unie Amsterodamem společný zájem na tom, aby se jejich spolupráce dostala do právního a institucionálního rámce Smluv ES/EU, a byla tak posunuta na kvalitativně vyšší stupeň. Tento výsledek zpracovaný do Amsterodamské smlouvy lze interpretovat jako faktický odraz objektivních tendencí směrem k postupné komunitarizaci celého schengenského systému.

Samotná věcná podstata Schengenu spadá hlavně do kompetence Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva financí (Generální ředitelství cel), Ministerstva zahraničních věcí a dotýká se rovněž dalších resortů a ústředních orgánů. (4)

3.2 Schengenské acquis

Je soubor pravidel přijatých v rámci mezivládní schengenské skupiny, která zahrnují: samotnou úmluvu a dohodu z roku 1985; protokoly o přistoupení Itálie, Španělska, Portugalska, Řecka, Rakouska, Dánska, Finska a Švédska a rozhodnutí a prohlášení přijatá orgány Schengenu. Některá z těchto ustanovení byla v případě potřeby nahrazena

a změněna následnými legislativními nástroji ES/EU. Celý platný soubor těchto ustanovení se nazývá Schengenské acquis.

Schengenské acquis zahrnuje podrobné série opatření určených k vykompenzování zrušení kontrol na vnitřních hranicích posílením bezpečnosti na vnějších hranicích Unie. Klíčový mezi těmito opatřeními je požadavek, aby členské státy s vnější hranicí EU odpovídaly za zajištění toho, že na vnějších hranicích EU budou prováděny náležitě kontroly a účinný dozor. Jakmile se osoba ocitne uvnitř Schengenského prostoru, může se v něm po krátkou dobu volně pohybovat.

Je tedy velmi důležité, aby kontroly na vnějších hranicích EU byly dostatečně přísné, aby se předešlo ilegálnímu přistěhovalectví, pašování drog a jiným nezákonným činnostem.

3.3 Vízová a konzulární spolupráce

Nástrojem umožňujícím regulaci přílivu osob a eliminaci proniknutí nežádoucích osob nebo osob představujících bezpečnostní riziko je vízová politika, která je v rámci EU (tj. nejenom mezi státy schengenského prostoru) harmonizovaná. V EU existuje jednotný seznam zemí, jejichž státní příslušníci potřebují pro vstup na území EU vízum – tzv. černý seznam. Jiný (bílý) seznam občanů dalších států od této povinnosti osvobozuje.

Schengenské státy navíc harmonizovaly podmínky pro krátkodobý pobyt na svém území. Po získání tzv. schengenského víza může jeho držitel pobývat a volně se pohybovat po schengenském prostoru po dobu až 3 měsíců během šestiměsíčního období ode dne prvního vstupu na území Schengenu.

Vydávání povolení k dlouhodobému pobytu nebo stanovení podmínek pro získání občanství však již harmonizovány nebyly a jsou předmětem legislativní úpravy každého jednotlivého státu. Nicméně platné povolení k dlouhodobému pobytu v jednom ze schengenských států svého držitele opravňuje k pohybu v rámci celého Schengenu po dobu max. 3 měsíců.

3.4 Schengenský informační systém

Schengenský informační systém (SIS) je evropská policejní databáze, která slouží zejména pro pátrání po osobách (hledaných, pohřešovaných, nežádoucích) a věcech (vozidla,

registrační značky, cestovní a osobní doklady, registrační doklady k vozidlům, bankovky, zbraně a další) na území schengenského prostoru. Do systému přispívají všechny členské státy Schengenu přímo ze svých národních databází. Využívání SIS je nezbytnou podmínkou pro odstranění kontrol na vnitřních hranicích.

K dotazům do systému mají přístup všichni příslušníci bezpečnostních sborů členských států na stejné úrovni, jako do svých národních systémů. SIS reaguje na dotazy v národním jazyce tazatele. Je tak zajištěno, že pátrání z ostatních členských států má stejné uplatnění jako pátrání národní. Doba od vyhlášení pátrání v jednom státě do okamžiku, kdy je pátrací záznam dostupný cestou SIS ve všech státech, je maximálně 120 sekund. Systém tak zásadně přispívá ke zvýšení efektivity a účinnosti mezinárodního pátrání, čímž je kompenzováno zrušení kontrol na vnitřních hranicích.

SIS I – soudobá verze SIS fungujícího ve stávajících státech Schengenu.

SIS I+ – modifikace SIS I, která funguje od zapojení Dánska, Švédska, Finska, Norska a Islandu do SIS I v roce 2002.

SISone4all – modifikace SIS I z roku 2006 umožňující připojení nových členských států k SIS I. Dočasné řešení připojení nových členských států k SIS před spuštěním SIS II.

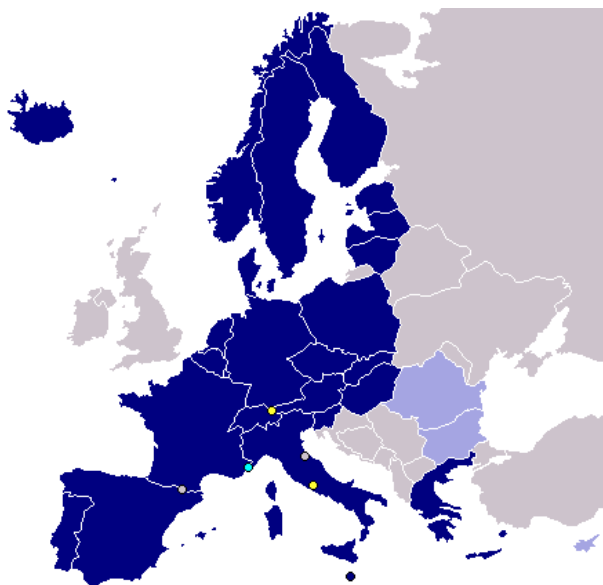
SIS II – Nová generace Schengenského informačního systému, která je spuštěna od roku 2013. Tato verze má vyšší kapacitu, umožňuje bezproblémové připojení dalších členských států a poskytuje uživatelům některé nové funkce, jako například zavedení biometrických prvků (fotografie, otisky prstů).

3.5 Možnost dočasného znovuzavedení hraničních kontrol

Bude-li to vyžadovat ochrana veřejného pořádku nebo bezpečnost státu, bude moci vláda ve zcela výjimečných případech nařízením vlády stanovit, že po omezenou dobu budou na vnitřních hranicích prováděna opatření k ochraně hranic, a to v rozsahu a způsobem odpovídajícím dané situaci. Při překračování hranic během této doby budou muset osoby respektovat pravidla a omezení stanovené státem, který dočasnou ochranu hranic zavedl. Tato opatření se mohou přiblížit režimu na vnějších schengenských hranicích. (15)

3.6 Členské státy

Schengenský prostor je v současnosti vymezen 26 státy. A to 22 členskými státy EU, Islandem, Norskem, Švýcarskem a od roku 2011 taktéž Lichtenštejnskem. Součástí Schengenu naopak nejsou dvě členské země EU, které jsou jen částečně zapojeny (Velká Británie a Irsko). Ty se ale také podílejí na některých aspektech policejní a justiční spolupráce v trestní oblasti. Další členové: Belgie, Francie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Itálie, Portugalsko, Španělsko, Řecko, Rakousko, Dánsko, Finsko, Švédsko, Česká republika, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko, Kypr. Mimo Schengenský prostor zůstávají nadále tři státy EU: Bulharsko, Kypr a Rumunsko.

Obrázek 3. Mapa Schengenského prostoru. (16)

3.7 Česká republika a Schengen

Od roku 1999, kdy Schengen přešel z mezivládní úrovně pod hlavičku EU, je zrušení kontrol na vnitřních hranicích a uplatňování souvisejících pravidel součástí závazku, který přebírá každý nový členský stát EU. Nejinak tomu je i v případě České republiky. Bylo pouze otázkou kdy, a nikoliv zda se ČR stane součástí Schengenu a přestane provádět kontroly na společných hranicích s dalšími státy.

3.7.1 Příprava České republiky na vstup do Schengenského prostoru

Přípravy na vstup do Schengenu probíhaly od samého počátku ruku v ruce s přípravami na členství v EU, neboť ČR musela již od 1. května 2004 provádět většinu schengenských, resp. unijních pravidel týkajících se bezpečnosti a ochrany hranic. Zavedeny proto musely být standardy mj. pro překračování hranic, vzájemnou spolupráci v trestních věcech, boj proti nelegálnímu dovozu omamných a psychotropních látek, vzájemnou pomoc mezi policejními orgány pro účely prevence a odhalování trestných činů či pro ochranu osobních údajů. Během více než tříletého členství v EU se tato část schengenských pravidel stala rutinní součástí každodenní praxe českých orgánů, které se podílejí na zajištění bezpečnosti a pořádku na území ČR.

Dalším milníkem na cestě do Schengenu je 1. září 2007, kdy policejní, celní, justiční a další oprávněné orgány ČR začaly v praxi využívat Schengenský informační systém (SIS), který od té doby tvoří standardní součást kontrol prováděných na hranicích i ve vnitrozemí a který je konzultován při registraci vozidel, posuzování žádostí o vízum či povolení k pobytu apod. Přístup ČR k záznamům vedeným v SIS dále posílil spolupráci s ostatními státy Schengenu a poskytl českým orgánům nový nástroj zvyšující naši bezpečnost.

Vstupem do Schengenu bude proces přebírání schengenských pravidel dovršen. Dne 21. prosince 2007 se ČR plně zapojí do schengenské spolupráce a začne provádět všechna ustanovení schengenského *acquis*, tj. všechna zbývající schengenská pravidla týkající se překračování vnitřních hranic, vydávání a uznávání schengenských krátkodobých víz, příhraniční policejní spolupráce apod. Definitivní tečku za integrací ČR do Schengenu učiní 30. březen 2008, kdy budou zrušeny hraniční kontroly pro lety uvnitř schengenského prostoru na mezinárodních letištích ČR. Schengenské zásady volného pohybu osob týkající se překračování vnitřních hranic schengenských států (např. cestování cizinců na jednotné schengenské vízum) budou i na letištích platit již od 21. prosince, dnem 30. března pouze skončí povinnost absolvovat hraniční kontrolu.

Aby se schengenský prostor mohl rozšířit o území ČR, musela ČR spolu s dalšími státy přesvědčit všechny stávající schengenské státy o své připravenosti a prokázat splnění všech schengenských standardů. Od roku 2005 proto absolvovala tzv. schengenský hodnotící proces, během kterého do Česka postupně přijížděly skupiny zahraničních expertů a ověřovaly plnění schengenských pravidel v praxi. Pouze úspěšné ukončení tohoto hodnocení umožnilo ministrům vnitra starých i nových členských států EU jednomyslně

konstatovat připravenost 9 států na Schengen a přijmout rozhodnutí o zrušení kontrol na vnitřních hranicích.

3.7.2 ČR v Schengenu

Po vstupu ČR do schengenského prostoru nedojde ke zrušení hranic, jak se někdy mylně uvádí, ale nebudou pouze prováděny hraniční kontroly na stávajících hraničních přechodech ani jiná opatření zaměřená proti nedovolenému překračování státních hranic mimo hraniční přechody (tzv. zelené hranice). Absence kontrol na vnitřních hranicích umožní prakticky volný pohyb osob přes pozemní hranice se sousedními státy.

- Schengen přinese další možnosti rozvoje příhraničních regionů a posilování spolupráce s městy a obcemi sousedních států na druhé straně hranice. Odstranění překážek na stávajících hraničních přechodech a možnost volného pohybu přes státní hranice vytvoří impuls pro rozvoj příhraničního cestovního ruchu i příhraniční spolupráce. Největší změnu zaznamenají především ta města či obce, které státní hranice uměle přehradila. V mnoha příhraničních regionech existují silniční komunikace, které na hranici náhle končí nebo je přehrazují zábrany.
- Boj s příhraniční kriminalitou a nelegální migrací se bude opírat o posílené prostředky mezinárodní policejní spolupráce. Na vlastním území státu budou posílena opatření v oblasti pátrání, kontroly, dohledu a případného navrácení cizinců nelegálně pobývajících na území ČR. Část policistů působících v současné době na hraničních přechodech bude nadále zajišťovat veřejný pořádek a bezpečnost v příhraničním území v rámci jiných útvarů policie. Přítomnost policie v příhraničních regionech tak zůstane zachována a policie bude i nadále vykonávat všechny aktivity směřující k zajištění nezměněné úrovně vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku. Zrušení kontrol na vnitřních hranicích je novým impulsem pro další zintenzivnění spolupráce s ostatními schengenskými státy, a to jak v oblasti policejní, tak justiční spolupráce.
- Plné zapojení do schengenské spolupráce přinese zefektivnění boje s trestnou činností i nelegální migrací. Čeští policisté budou moci například pronásledovat

osobu podezřelou ze spáchání závažného trestného činu i na území sousedního státu. Po zrušení hraničních kontrol bude také plně využíváno nasazování společných hlídek v oblastech, kde bude bezpečnostní situace vyžadovat důslednější dohled a častější přítomnost policie.

- Pokud by došlo k ohrožení bezpečnosti či veřejného pořádku, bude moci česká vláda (nebo vláda některého z ostatních schengenských států) rozhodnout o dočasném znovuzavedení ochrany vnitřních hranic včetně obnovení hraničních kontrol. Takové opatření však může být přijato pouze ve výjimečných případech a po dobu, která by neměla být delší než 30 dnů (příp. po dobu přetrvávající hrozby). Rozsah provádění kontrol na hranicích bude vždy záviset na rozsahu a intenzitě takové hrozby.
- Cizinci dlouhodobě žijící v ČR (držitelé povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu) budou moci vstupovat a pobývat na území jiných schengenských států po dobu až 3 měsíců, aniž by potřebovali vízum či povolení k pobytu vydané jiným státem Schengenu.
- Občané třetích zemí legálně pobývajících na území ČR se dočkají zrovnoprávnění s občany třetích zemí žijícími ve stávajících schengenských státech. V současné době, pokud má jejich domovský stát vízový režim s EU, potřebují pro cestování do jiné země EU/Schengenu příslušné národní či schengenské vízum. Po vstupu ČR do Schengenu získají možnost cestovat po schengenském prostoru (i Švýcarsku a Lichtenštejnsku) po dobu až 3 měsíců pouze na základě povolení k pobytu na území ČR a platného cestovního pasu. (17)

4 PRÁVNÍ ZÁKLADY A CÍLE EUROPOLU

Úvod

V evropském regionu existuje několik bezpečnostních iniciativ, které jsou zaměřeny na zajišťování bezpečnosti. Mezi nejvýznamnější patří Evropský policejní úřad (Europol). V posledním desetiletí padlo v rámci států sdružených ve Společenství několik návrhů na vytvoření teritoriálního orgánu, který by umožnil donucovacím orgánům účinnou spolupráci. Myšlenka zřídit Evropský policejní úřad byla poprvé vážně zmíněna na zasedání Evropské rady v Lucemburku v červnu 1991.

4.1 Vznik Europolu

O založení Europolu bylo rozhodnuto Maastrichtskou smlouvou o EU. Svoji zpočátku jen omezenou činnost zahájil Europol 3. ledna 1994 na prozatímním základě jako Protidrogová jednotka Europolu (Europol Drugs Unit - EDU). Původní činnost EDU spočívala v boji proti trestné činnosti na úseku drog. Postupně se rozšiřovala jeho kompetence o další důležité oblasti trestné činnosti tak, aby přechod na plnou činnost Europolu byl kontinuální a bezproblémový. EDU nevyvíjela operativní činnost. Činnost EDU byla ukončena vstupem Úmluvy o Europolu v platnost.

Založení a činnost Europolu je odpovědí na internacionalizaci kriminálních organizací propojených mezinárodně hlavně mezi Jižní Amerikou, Evropou a Asií, fungujících na dlouhodobější časové bázi. Součástí celkové globalizace zločinu je i příhraniční organizovaný zločin v rámci Evropské unie, k jehož potírání přijala Unie některé účinné právní nástroje.

Hlavním současným trendem v boji s příhraničním zločinem je co nejužší propojení policejních a justičních možností v tom smyslu, aby poznatky a výsledky činnosti policejní mohly být účinně využity jako důkazní prostředky při soudním řízení, a sloužily tak k usvědčení pachatelů. Na plnění tohoto úkolu jsou zaměřeny i aktivity Europolu, a to jak na bázi vlastní činnosti, tak i na spolupráci v rámci Eurojustu, společných vyšetřovacích týmů, resp. při realizaci Úmluvy Evropské unie o spolupráci ve věcech trestních.

Evropský policejní úřad – Europol (European Police Office - Europol) vznikl s cílem vytvořit v rámci Evropské unie instituci, která by umožnila donucovacím složkám členských států Unie rychlou a co nejucelenější spolupráci v oblasti boje s organizovaným zločinem. Smyslem Europolu je zvýšit efektivnost a zlepšit policejní spolupráci členských

států Unie, a to především při prevenci a potírání terorismu, pašování drog a dalších závažných forem mezinárodní organizované kriminality.

Úmluva o Europolu byla podepsána 26. července 1995 a vstoupila v platnost 1. října 1998. Poté co proběhla celá řada nezbytných právních kroků, které s úmluvou souvisely, zahájil Europol 1. července 1999 svoji činnost v plném rozsahu. Sídlem Europolu je nizozemský Haag.

Významný mezník pro činnost Europolu představoval vstup Amsterodamské smlouvy v platnost 1. května 1999. Amsterodamská smlouva mění spolupráci v oblastech justice a vnitřních věcí tím, že vyhláší cíl vybudovat tzv. prostor svobody, bezpečnosti a práva, při jehož realizaci byla Europolu přiřazena jedna z rozhodujících úloh.

Amsterodamskou smlouvu rozvádějící další důležité dokumenty: Vídeňský akční plán nebo závěry summitu v Tampere či akční plán Evropské unie boje proti drogám. Z těchto a jiných dokumentů vyplývá posílení role Europolu jako důležitého nástroje unijní politiky na úseku policejně operativním a vyšetřovacím, a úloha Europolu tak přesahuje jeho původní poslání a význam.

Smlouva o EU potvrzuje operativní roli této organizace. Europol má nejen informace evidovat, ale i zpracovávat a využívat k policejním operativním a vyšetřovacím úkonům. Europol se tak přiznává hlavní a ústřední úloha v oblasti policejní spolupráce, která se měla materializovat do pěti let od vstupu Amsterodamské smlouvy v platnost (tj. rok 2004).

Původně byl Europol chápán jako instituce Evropské unie založená pouze pro výměnu policejních informací. Amsterodamská smlouva však zásadním způsobem mění celkové pojetí Europolu v tom smyslu, že doplňuje jeho poslání o posílení atributu operativního šetření a policejního vyšetřování, a to hlavně za využití možností společných týmů. Tato hlavní myšlenka Amsterodamské smlouvy spočívá v poskytnutí možností Europolu pro plnění operativních, jakož i vyšetřovacích úkolů tím, že Rada EU má podporovat spolupráci členů Europolu a přijmout opatření na podporu koordinační a současně i realizační funkce Europolu.

Europolu byly po vstupu Amsterodamské smlouvy v platnost svěřeny i další úlohy a funkce, které byly vyjádřeny v závěrech dokumentu zvláštní schůzky Evropské rady ve finském Tampere z roku 1999. Tato schůzka se týkala opatření na vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva v rámci Unie, přičemž závěry obsahovaly posílení klíčové

role Europolu v boji proti mezinárodnímu organizovanému zločinu. Současně bylo rozhodnuto o tom, aby měl Europol možnost zabývat se praním peněz v co možná nejširším záběru. Dosud se totiž touto trestnou činností zabýval pouze v případě, že souvisela s jinou trestnou činností výslovně v jeho kompetenci.

Z výkonu své činnosti je Europol odpovědný Radě EU (Rada ministrů spravedlnosti a vnitra), která má na starosti hlavní kontrolu a řízení funkcí Europolu. Rada také schvaluje rozpočet a jmenuje ředitele Europolu s jeho zástupci. Za zvláštní dohledovou činnost lze považovat i každoroční povinnost k předkládání zprávy o činnosti Europolu Evropskému parlamentu. Skutečnost, že v Radě EU jsou zastoupeny všechny členské státy Unie, a požadavek jednomyslného schválení přijímaných rozhodnutí mají dávat nezbytnou záruku demokratické činnosti této organizace.

4.2 Právní základ, cíle a úkoly Europolu

4.2.1 Právní základ

Problematika policejní, jakož i soudní spolupráce ve věcech trestních věcně spadá do oblasti spolupráce mezivládního charakteru obsažené v smlouvě o EU.

Činnost Europolu významně ovlivnila amsterodamská smlouva, která zásadním způsobem revidovala jeho obsah. Stěžejní místo v boji se závažným zločinem plní podle této úmluvy právě Europol, který svým prostřednictvím zajišťuje užší spolupráci policejních, celních a jiných příslušných orgánů členských států Unie rovněž za využití takových forem, jako jsou operativní spolupráce nebo výměna a analýza informací, koordinace vyšetřování a navazování kontaktů mezi vyšetřujícími soudci a vyšetřovateli.

Europol byl původně založen jako neoperativní nástroj spolupráce mezi členskými státy Evropské unie. Základní náplní měla být hlavně práce s informacemi a provádění analytické činnosti s cílem zvýšit efektivitu a zkvalitnit vzájemnou spolupráci. Amsterodamská smlouva požadovala, aby byla přijata některá zvláštní opatření s cílem umožnit Europolu od roku 2004:

- a) podporovat přípravu a povzbuzovat koordinaci a provádění konkrétních vyšetřovacích akcí příslušných orgánů členských států včetně operativních akcí společných týmů, které zahrnují zástupce Europolu,

- b) umožnit mu obracet se na příslušné orgány členských států s žádostí provést a koordinovat vyšetřování ve zvláštních případech.

Za úzké spolupráce s Europolem mají být rovněž aktivně navazovány kontakty mezi orgány činnými v trestním řízení, specializovanými na boj proti organizované trestné činnosti.

Činnost Europolu je především zaměřena na tyto aktivity:

- výměna zvláště operativních informací k trestné činnosti a osobních údajů mezi členskými státy prostřednictvím styčných důstojníků Europolu,
- poskytování kriminalistických a operativních analýz,
- také velmi důležité poskytnutí odborné a technické pomoci při vyšetřování organizované trestné činnosti (týkající se dvou nebo více členských států) včetně operativních akcí společných týmů.

Europol je tedy činný v případě splnění trojí podmínky, že:

- a) existují faktické indikace toho, že se na dané činnosti podílejí skupiny organizovaného zločinu (výjimku tvoří tzv. praní špinavých peněz)
- b) že se tato činnost dotýká dvou nebo více členských států, a
- c) trestná činnost spadá do mandátu Europolu.

Plnoprávními členy Europolu mohou být pouze členské státy Evropské unie. Europol má právní subjektivitu, nemá však žádné nadstátní výkonné pravomoci a funguje na základě mezivládní spolupráce. Jedná se o výraz převažujícího přístupu členských států, které stále doposud preferují mezivládní charakter boje s trestnou činností. Úmluva o Europolu a ani smlouva o EU tedy nepředpokládají žádnou exekutivní pravomoc Europolu a současně ani nepřipouštějí, aby přebíral úlohu národních policejních služeb. Rovněž v případech společných vyšetřovacích nebo operativních týmů působí pracovníci Europolu pouze jako podpůrná odborná a koordinační složka, a nemají tudíž žádné autonomní rozhodovací pravomoci.

Úmluva o Europolu nijak nerozšiřuje ani nemění materiální právo k potlačování organizovaného zločinu. Naopak v tomto ohledu odkazuje na příslušné mezinárodní instrumenty, zejména Úmluvu OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami nebo Úmluvu Rady Evropy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu.

Stávající mandát Europolu zahrnuje prevenci a potírání celkem 26 oblastní trestné činnosti. Zabývá se především sběrem kriminálních poznatků, jejich předáváním druhé straně, expertizní činností a koordinační činností. Jak vyplívá z Úmluvy o Europolu, jeho mandát může být v budoucnu rozšířen i na další závažné případy mezinárodního organizovaného zločinu.

Rozpočet Europolu je financován z příspěvků členských států a z jiných příležitostných příjmů. Finanční příspěvek členského státu se stanoví podle ukazatelů jeho hrubého národního produktu.

4.2.2 Cíle Europolu

Cílem europolu je, v rámci spolupráce členských států EU, zlepšit prostřednictvím opatření uvedených v Úmluvě o Europolu účinnost a spolupráci příslušných orgánů v členských státech Unie při předcházení terorismu, nedovolenému obchodu s drogami a jiným závažným formám mezinárodní trestné činnosti a boji proti nim tam, kde jsou konkrétní známky, že jde o organizovanou kriminální strukturu, a dva nebo více členských států nedotčeno příslušnými formami trestné činnosti takovým způsobem, že to vzhledem k rozsahu, významu a následkům deliktů vyžaduje společný postup členských států.

Rada EU může v řízení podle smlouvy o EU jednomyslně rozhodnout, že Europol bude pověřen zabývat se dalšími formami trestné činnosti uvedenými v příloze k této úmluvě nebo jejich specifickými projevy. Dříve než o tom rozhodne, pověří Rada EU správní radu Europolu, aby připravila podklady s odůvodněním pro její rozhodnutí.

Příslušnost Europolu pro určitou formu trestné činnosti nebo její specifické projevy zahrnuje také praní peněz. Za související trestné činy je třeba podle Úmluvy o Europolu považovat trestné činy spadající do působnosti Europolu, jimiž se mají obstarat prostředky ke spáchání trestných činů, nebo spáchané za účelem usnadnění nebo dokonání trestného činu, resp. jimiž má být zajištěno, aby zůstaly nepotrestány.

Nedovoleným obchodem s drogami se rozumějí trestné činy uvedené v Úmluvě OSN z prosince 1988 o nedovoleném obchodu s omamnými a psychotropními látkami.

O rozšíření mandátu Europolu o další závažné formy mezinárodní kriminality uvedené v příloze Úmluvy o Europolu rozhodla Rada EU v prosinci 2001. Tento dodatek k Úmluvě o Europolu se specifikací trestných činů uvedených v příloze nabyl účinnosti 1. ledna

2002. Rozšiřuje mandát Europolu o další formy mezinárodního zločinu, jako např. ekologická kriminalita, ilegální obchod s kulturními statky či organizovaná loupež. Kromě samotných trestných činů v pověření k činnosti Europolu je Europol příslušný zabývat se rovněž legalizací výnosů z této trestné činnosti (praní peněz).

O začlenění problematiky teroristických činů do působnosti Europolu rozhodla Rada EU v květnu 1998. Podle Úmluvy o Europolu má mít Europol hlavní slovo při potírání teroristických aktivit, ale i dalších projevů mezinárodního organizovaného zločinu. Předpokládá se, že Europol bude centrálním zdrojem informací o terorismu pro členské státy a podpoří je v jejich protiteroristických aktivitách. Nové důležité úkoly pro Europol na tomto úseku spolupráce jsou spojeny s teroristickými událostmi v Americe 11. září 2001.

4.2.3 Úkoly Europolu

Podle Úmluvy má Europol v rámci plnění svých cílů přednostně za úkol:

- usnadňovat výměnu zvláště operativních informací mezi svými členskými státy,
- získávat, shromažďovat a analyzovat informace a poznatky,
- bezodkladně oznamovat prostřednictvím svých národních jednotek příslušným orgánům členských států informace, které se jich týkají, a všechny zjištěné souvislosti mezi trestnými činy,
- napomáhat vyšetřování v členských státech předávání důležitých informací národním jednotkám,
- udržovat počítačový systém výměny informací, který obsahuje údaje v souladu s Úmluvou o Europolu.

K tomu, aby se prostřednictvím národních jednotek Europolu v rámci plnění stanovených cílů zlepšila spolupráce a výkonnost příslušných orgánů v členských státech, plní navíc Europol další úkoly:

- prohlubuje odborné znalosti vyšetřovacích postupů používaných příslušnými orgány v členských státech a nabízí při realizaci vyšetřování odborné konzultace,
- předává strategické poznatky, aby se usnadnilo a podpořilo účinné a racionální používání prostředků dostupných na vnitrostátní úrovni pro operativní úkoly,
- připravuje příslušné souhrnné zprávy.

Kromě toho může Europol v rámci svých cílů podporovat členské státy konzultacemi a výzkumem v oblastech dalšího vzdělávání pracovníků příslušných orgánů, jejich organizování a materiální vybavení a na úseku týkajícím se metod trestní prevence, kriminalistických metod včetně metod vyšetřovacích.

Uvedené úkoly Europolu představují základní úsek spolupráce s tím, že postavení, úkoly a činnost Europolu byly zásadním způsobem posíleny Amsterodamskou smlouvou a důležitými rozhodnutími Evropské Rady, zejména těmi, která byly přijata v návaznosti na opatření po teroristických útocích na USA 11. září 2001.

4.3 Organizace a fungování Europolu

Orgány Europolu jsou:

- správní rada,
- ředitel,
- kontrolor financí a
- finanční výbor.

Správní rada Europolu se skládá po jednom zástupci z každého členského státu. Každý člen má jeden hlas. Správní rada může vyzvat Evropskou komisi k účasti na jejím zasedání (bez hlasovacího práva).

Správní radě, která jedná podle svého jednacího řádu, předsedá představitel členského státu, který předsedá Radě EU. Správní rada zasedá nejméně dvakrát ročně a každý rok jednomyslně přijímá obecnou zprávu o činnosti Europolu v předchozím roce a zprávu o budoucí činnosti Europolu. Kromě jiného se správní rada podílí na jmenování o odvolávání z funkce ředitele a náměstků ředitele nebo dohlíží na správné plnění povinností ředitele.

Zprávy a všechny ostatní podklady a dokumenty pro správní radu se předkládají ve všech úředních jazycích Evropské unie.

V čele europolu stojí ředitel, jmenovaný na období čtyř let s možností jednoho obnovení funkčního období. Ředitel je legálním zástupcem Europolu a ve styku navenek plní funkci jeho statutárního představitele. Ředitel je odpovědný také za plnění úkolů přidělených Europolu, každoroční zprávu, přípravu rozpočtu nebo personální otázky.

Ředitel odpovídá za plnění svých povinností správní radě a účastní se jejího zasedání. On a všichni další zaměstnanci Europolu se při své činnosti řídí cíli a úkoly Europolu a nepřijímají ani nevyžadují příkazy od žádné vlády, orgánu, organizace ani osoby mimo Europol.

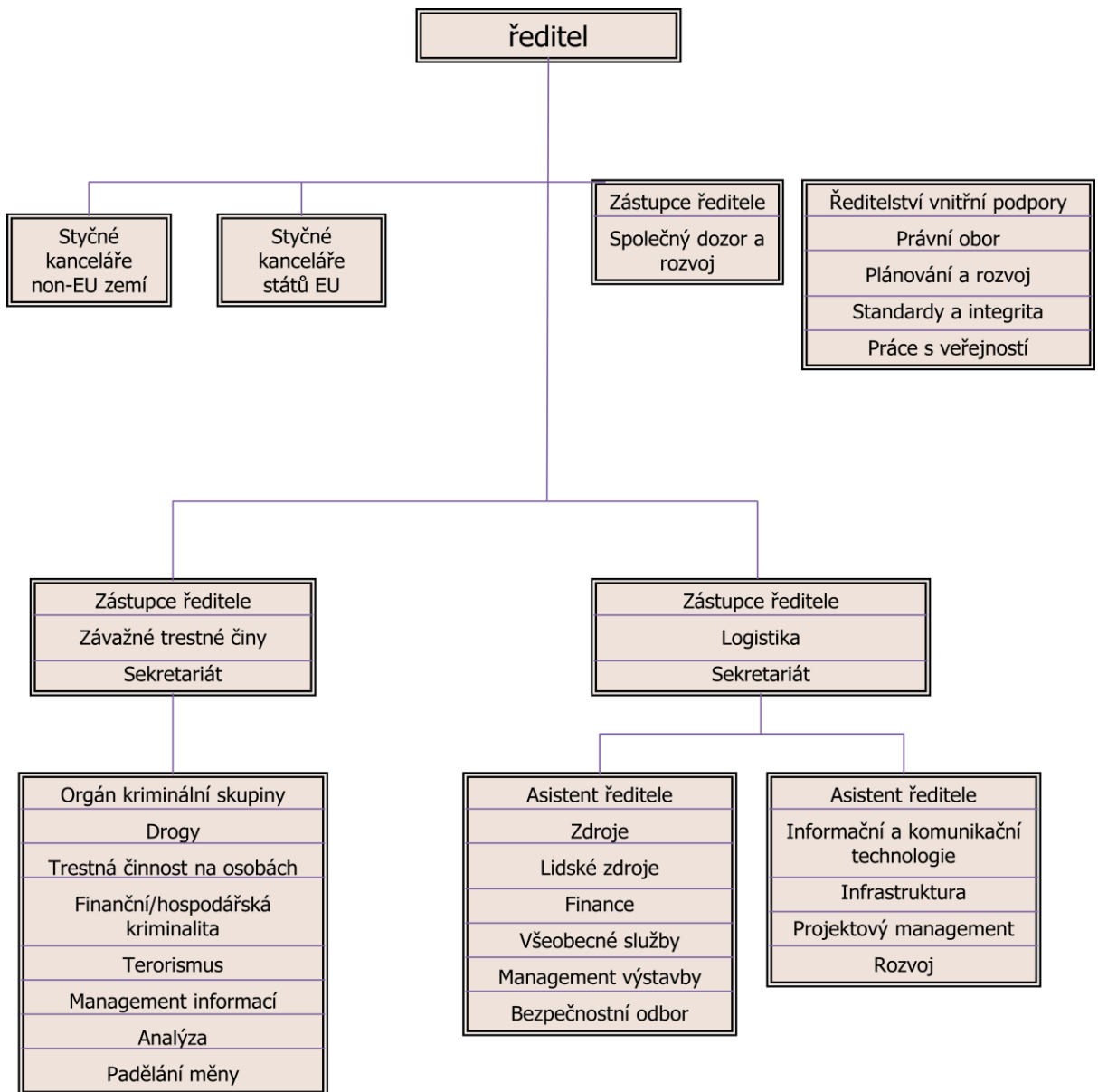
Kontrolu závazků, vyplácení částek, zjišťování a vybírání příjmů provádí finanční kontrolor Europolu, kterého jmenuje jednomyslně správní rada.

Finanční výbor se skládá z jednoho zástupce z každého členského státu, který je odborníkem na otázky rozpočtu. Jeho úkolem je připravovat diskuse o rozpočtových a finančních otázkách.

Služební řád Europolu se vztahuje na všechny jeho pracovníky zaměstnané na základě smlouvy u Europolu včetně ředitele a jeho náměstků. Všichni pracovníci jsou přijímáni na dobu určitou mezi jedním a čtyřmi lety. Smlouvy mohou být v určitých případech prodlouženy.

Služební řád stanoví práva a povinnosti pracovníků a podmínky zaměstnávání. Zaměstnávání pracovníků je řízeno tak, aby bylo zajištěno, že ve službě budou osoby s nejvyšší mírou způsobilosti, výkonnosti a čestnosti. Při výběru pracovníků Europolu se bere na zřetel kromě osobních kvalit a profesionální kvalifikace i na potřebu zajistit odpovídající zastoupení státních příslušníků všech členských států a oficiálních jazyků Evropské unie. V tomto smyslu Europol provádí politiku stejných příležitostí.

Služební řád dále řeší otázky kvalifikačních a jiných požadavků pracovníky Europolu, pracovních podmínek, disciplinární opatření, ukončení pracovního poměru a další.

Obrázek 4. Organizační struktura Europolu

4.4 Počítačový a informační systém

V souladu s úmluvou byl vybudován Počítačový systém Europolu (The Europol Computer System - TECS), který má tři základní složky:

- *informační systém Europolu* (EIS – Europol Information System), obsahující veškeré informace nezbytné pro plnění úkolů Europolu (údaje k osobám a trestné činnosti),

- *system analýz* (AWF – Analytical Work Files), sloužící ke shromažďování, zpracování a používání údajů osobní i neosobní povahy pro účely zpracování analýz,
- *indexový systém* (IIS – Interium Information System), umožňující zjistit, zda je daná informace uložena v počítačovém systému, přičemž neumožňuje prohlížení obsahu předmětných souborů.

V informačním systému se smí ukládat, měnit a využívat pouze údaje, které jsou nezbytně nutné pro plnění úkolů Europolu. Jedná se o údaje týkající se osob, které jsou podle právních předpisů příslušného členského státu podezřelé, že spáchaly nebo se účastnily na trestném činu, pro který je Europol příslušný, nebo které byly z takového trestného činu usvědčeny, a osob, u kterých určité závažné důvody ospravedlňují domněnku, že spáchají trestné činy, pro které je Europol příslušný. Bezprostřední přístup národních jednotek k informačnímu systému je v případě výše uvedených osob omezen na údaje o totožnosti.

Vzhledem k tomu, že činnost Europolu je zaměřena zejména na výměnu operativních informací ve stádiu vyšetřování, využívá Europol systém utajování. Po technické stránce je každá kancelář členského státu spojena s národní jednotkou bezpečnou komunikační linkou (Secure Link) umožňující přenos utajovaných skutečností. Po stránce administrativy využívá Europol ke značení utajovaných skutečností čtyř stupňů utajení. Původce informace je povinen označovat své operativní informace a respektovat značení přidělená informacím, které získá od jiného státu, případně od Europolu.

Pokud byly uvedené údaje předány Europolu členským státem, může je Europol sdělit jiným státům a jiným subjektům pouze se souhlasem tohoto členského státu. K tomuto se používá tzv. přístupových kódů.

4.5 Styční důstojníci

Europol disponuje styčnými důstojníky ze všech členských států Evropské unie, kteří zastupují orgány příslušné pro mezinárodní spolupráci – policii, celní správu, četnictvo, finanční policii, cizineckou policii atp. Styční důstojníci společně s dalšími úředníky, analytiky a odborníky zaručují efektivní, rychlé a spolehlivé mnohojazyčné a multidisciplinární služby.

Každá národní jednotka přiděluje k Europolu nejméně dva styčné důstojníky (Europol Liaison Officer). Počet styčných důstojníků, kteří mohou být vysláni členskými státy do Europolu, stanoví správní rada Europolu. S výhradou zvláštních ustanovení Úmluvy o Europolu podléhají styční důstojníci vnitrostátním právním předpisům vysílajícího členského státu. Styční důstojníci jsou pověřeni svou národní jednotkou, aby v Europolu zastupovali její zájmy v souladu s vnitřními právními předpisy vysílajícího členského státu a za dodržování ustanovení platných pro provoz Europolu.

Styční důstojníci podporují v rámci stanovených cílů výměnu informací mezi svými národními jednotkami a Europolem, zejména:

- poskytování informací Europolu od vysílající národní jednotky,
- postupování informací z Europolu vysílající národní jednotce a
- spolupráci s důstojníky Europolu předáváním informací a konzultacemi při rozboru informací týkajících se vysílajícího členského státu.

Zároveň jsou styční důstojníci nápomoci při výměně informací od svých národních jednotek a koordinaci z toho vyplívajících opatření. Správní rada stanoví práva a povinnosti styčných důstojníků vůči Europolu s tím, že jim náleží při výkonu jejich úkolů stanovené výsady a imunity. Europol poskytuje členským státům pro činnost jejich styčných důstojníků bezplatně potřebné prostory v budově Europolu v Haagu, přičemž všechny ostatní náklady, které vzniknou v souvislosti s vysláním styčných důstojníků, nesou vysílající členské státy. Konkrétní práva a povinnosti styčných důstojníků a další zaměstnanecké a procedurální záležitosti upravuje zvláštní předpis.

Povinnosti styčných důstojníků, jakož to i Europolu vůči nim, jsou stanoveny interními akty řízení. Aby mohli styční důstojníci plnit své povinnosti, musí splňovat požadavky: být podle národního práva vysílajícího státu důstojníky služby odpovědné za prevenci a boj s trestnou činností v rámci mandátu Europolu a ovládat minimálně dva z pracovních jazyků Unie – obligatorně angličtinu.

4.6 Národní jednotky Europolu

Každý členský stát je povinen zřídit nebo určit národní jednotku Europolu, pověřenou prováděním úkolů. Národní jednotka je jediným styčným subjektem mezi Europolem a příslušnými orgány členských států. Představují fakticky koncový článek této organizační

struktury. Konkrétní vztahy mezi národní jednotkou a příslušnými orgány jsou upravovány vnitrostátními předpisy. Členské státy jsou povinny zajistit, že národní jednotky budou schopny plnit své úkoly, a zejména zajistí, aby měly přístup k příslušným vnitrostátním údajům.

Úkolem národní jednotky je:

- poskytovat Europolu z vlastního podnětu informace a poznatky potřebné pro plnění jeho úkolů,
- odpovídat na žádosti Europolu o informace, poznatky a konzultace,
- aktualizovat informace a poznatky,
- v souladu s vnitrostátními právními předpisy vyhodnocovat informace a poznatky pro příslušné orgány a poskytovat jim je,
- obracet se na Europol s žádostmi o konzultace, informace, poznatky a analýzy,
- poskytovat Europolu informace k ukládání údajů do počítačových systémů zpracování,
- zajistit soulad s právními předpisy při každé výměně informací mezi ní a Europolem.

Aniž je dotčena odpovědnost členských států, národní jednotka není povinna v konkrétním případě poskytovat informace a poznatky ve vymezených případech, pokud by:

- a) to poškodilo podstatné národní bezpečnostní zájmy nebo
- b) to ohrozilo úspěch probíhajícího vyšetřování nebo bezpečnost jednotlivce,
- c) se to týkalo informací pocházejících ze zpravodajských služeb nebo zvláštních zpravodajských činností týkajících se vnitřní bezpečnosti.

Vedoucí národních jednotek Europolu se scházejí podle potřeby na pracovních schůzkách. Náklady národních jednotek na komunikaci s Europolem nesou členské státy, a nejsou tudíž Europolu, s výjimkou nákladů za spojení účtovány.

4.7 Funkce a aktivity Europolu

Úmluva o Europolu dává také prostor k navázání kontaktů s třetími zeměmi a mezinárodními organizacemi. Přitom možnosti spolupráce Europolu s nečlenskými

zeměmi Evropské unie a vzájemné předávání informací jsou velmi limitované, a to především z důvodu ochrany osobních údajů v informačních systémech.

V této souvislosti je vhodné zdůraznit, že Rada EU má za povinnosti pečlivě posoudit legislativní stav zabezpečení ochrany osobních údajů v třetí zemi, se kterou se jedná o uzavření smlouvy o spolupráci. Základem pro posouzení je audit, na který pak navazuje návrh předmětné bilaterální smlouvy. Za tímto účelem Europol ustavil projekční tým, který je odpovědný za přípravu a znění návrhů těchto smluv.

Nejdůležitější součástí tradiční policejní spolupráce je získávání a výměna informací. Většina států využívá ke komunikaci v oblasti mezinárodní policejní spolupráce několik komunikačních kanálů. Především se jedná o poskytování kriminálně-policejních informací v rámci Interpolu¹, o spolupráci na základě uzavřených smluv a předávání informací.

Podle Úmluvy o Europolu navazuje a udržuje Europol vztahy spolupráce, pokud je to důležité pro plnění jeho úkolů, s jinými subjekty včetně třetích zemí a mezinárodních organizací.

Mezi důležité partnery Europolu řadíme zvláště Mezinárodní organizaci kriminální policie – Interpol. Tato spolupráce představuje příklad praktického uplatňování kooperace, i když je třeba vidět, že Europol se z podstaty své činnosti zaobírá spíše zpravodajským typem informací, kdežto Interpol shromažďuje informace převážně již o známých faktech.

Europol uzavřel dohodu o spolupráci s Interpolem 5. listopadu 2001. Jejím obsahem je úprava výměny operativních, strategických a technických informací, která povede k efektivní koordinaci aktivit obou organizací a také k rozvoji všeobecných standardů na poli vzájemného školení a vědeckého výzkumu. Spolupráce těchto dvou významných institucí v boji proti závažné trestné činnosti poukazuje na potřebu uplatňovat společné strategické postupy jak na regionální, tak celosvětové úrovni. Obdobné smlouvy o spolupráci uzavřel Europol i s některými dalšími mezinárodními institucemi. Hlavním účelem této spolupráce je především společné sdílení informací kriminálně-policejního charakteru zejména v oblasti boje s organizovaným zločinem. Spolupráce Europolu a

---

¹ Interpol (international Criminal Organization) – největší policejní organizace, která zajišťuje kriminálně-policejní spolupráci jejich členských zemí. Podílí se na vyhledávání, pronásledování a zatýkání pachatelů trestné činnosti.

Interpolu na teritoriu Evropy se v poslední době zintenzivnila včetně vzájemného odstraňování duplicit, práce na společných projektech nebo i v rámci jiné spolupráce.

Každý členský stát Evropské unie je současně členem Interpolu, což vede k ještě těsnější spolupráci mezi oběma organizacemi. Nicméně intenzita spolupráce prostřednictvím Interpolu, způsobená velkým množstvím účastnických zemí (v současné době jich je 188), nedovoluje přímou kontrolu toku informací od zdroje ke konečnému uživateli. Tuto nevýhodu často operativní složky bezpečnostních orgánů kritizují, neboť soudobé trendy v mezinárodní organizované trestné činnosti vyžadují odpovídající flexibilní odezvu ze strany bezpečnostních složek. Kontrola nad poskytovanými informacemi, především operativního charakteru, je totiž prvořadým předpokladem úspěšného boje proti rozrůstajícímu se mezinárodnímu zločinu a terorismu.

4.8 Nové funkce Europolu po 11. září 2001

Zvláštního významu a poslání se dostalo Europolu po teroristických útocích na USA z 11. září 2001, jak vyplývá z příslušných dokumentů Evropské rady přijatých k boji proti mezinárodnímu terorismu. Lze říci, že zásadní mezník v pohledech na budoucí vývoj a podobu mandátu Europolu nastal po těchto teroristických útocích na USA. Bezprostředně po nich mimořádně zasedla Evropská rada. Výsledkem tohoto zasedání byl dokument s Akčním plánem boje proti terorismu, ve kterém se Evropská rada usnesla, že boj proti terorismu bude, víc než předtím, prvořadým cílem Evropské unie.

Při následném zasedání Evropské rady v Gentu bylo vydáno prohlášení, v němž se uvádí, že v zájmu dosažení cílů Akčního plánu proti terorismu je třeba naplnit co nejdříve těsnější součinnost operativních služeb a dalších orgánů s odpovědností za boj proti terorismu – Europolu, Interpolu, zpravodajských služeb, policejních a soudních orgánů.

Evropská rada vyzvala Radu EU pro justici a vnitřní věci, aby v Evropě identifikovala pravděpodobné teroristy a organizace, které je podporují, aby bylo možno sestavit společný seznam teroristických organizací. Za tímto účelem ukládá zřídit společné vyšetřovací týmy, přičemž v rámci Europolu byl dočasně vytvořen specializovaný protiteroristický tým pro spolupráci s protějšky v USA.

Tato opatření materializovaná v uvedených právních formách zahrnují posílení policejní a justiční spolupráce s tím, že Europol těmito aktivitami potvrdil úlohu nejdůležitější evropské bezpečnostní organizace.

Shrnutí

Z hlediska členství je Europol uzavřenou regionální bezpečnostní organizací s určitou výjimkou pro asociované země, které mají statut přidružení. Plnoprávné členství mají však pouze členské státy Unie.

Česká republika přistoupila k Úmluvě o europolu dne 1. listopadu 2004 a při policejním prezidiu ČR se přetransformovala na národní jednotku Europolu (ENU – Europol National Unit).

Přestože je Europol relativně mladou organizací, která se, i přes dosažené úspěchy v boji s mezinárodním zločinem, nachází ve stavu konsolidace priorit své činnosti, lze v jeho nedlouhé historii zaznamenat tendence k postupnému rozšiřování úkolů a návazné rozšiřování kompetencí. Tyto snahy ještě zesílily po teroristických útocích 11. března v Madridu.

Postupně dochází k podstatnému rozšíření možností policejní a soudní spolupráce ve věcech trestních. Tyto možnosti mají kromě základního kooperačního účelu hlavně za cíl podstatně urychlit a zefektivnit boj proti závažné trestné činnosti s mezinárodním prvkem v rámci přípravného řízení trestního. V neposlední řadě se jedná o plnění prioritních úkolů Evropské unie v boji s mezinárodním terorismem, zvláště ve formách po 11. září 2001. (4)

5 SPOLUPRÁCE STÁTŮ PRO SNIŽOVÁNÍ TERORISMU, AKČNÍ PLÁN EU

5.1 Terorismus

Terorismus je obecně chápán jako násilná metoda činnosti extrémistických hnutí, pro kterou je organizované a plánovité destruování a vraždění nebo hrozba těmito postupy k zavražďování a vydírání státních orgánů, obyvatelstva, za účelem dosažení určitých, ať už politických, národnostních, ekonomických, historických, právních či jiných cílů daného extrémistického hnutí. Extremistická hnutí jsou z těchto důvodů chápána jako klasické prostředí pro vznik politicky zaměřeného terorismu. V takovém případě by se ideologické důvody aktivit extrémistických hnutí staly pouze zástupným problémem. Terorismus je metodou zavražďování politických odpůrců hrozbou a užitím násilí. Smyslem nastolení teroru je vytvořit extrémně silný psychický nátlak na jednotlivce i skupiny obyvatelstva. Teror, jako prostředek terorismu, používají jednotlivci, skupiny i hnutí zejména k zavražďování či likvidaci protivníků a k vyvíjení nátlaku na ně. Nejčastější projevy teroru jsou atentáty, bombové útoky, únosy, ale také tzv. „veřejné popravy“. Projevy terorismu bývají podmíněny jak vnitropolitickou situací, tak i situací mezinárodní.

Terorismus se stále vyvíjí což má souvislost s globálními i regionálními problémy. Díky vědeckotechnickému pokroku, snadnějšímu přístupu ke zbraním hromadného ničení a vynalézavosti extremistů dosahuje nové úrovně, pro kterou se vžil název super-terorismus.

Jedinou možností obrany proti terorismu se jeví v současné době zejména protiteroristická iniciativa a spolupráce všech států světa v boji s tímto problémem.

5.1.1 Charakteristika terorismu

Za nejzávažnější projevy extremismu lze označit bezesporu ty, které útočí na samostatnou podstatu ústavnosti demokratického státu, tedy útoky, jejichž cílem je narušení státního zřízení, územní celistvosti, samostatnosti nebo obranyschopnosti republiky. Jde o všechny projevy, které lze kvalifikovat jako trestné činy proti základům republiky. Pro tyto projevy je typické, že k dosažení cíle používají destruktivních prostředků bez ohledu na závažnost a rozsah následků. Jsou charakteristické plánovitostí, promyšlením a cílevědomým jednáním, s politickou, kriminální, drogovou, náboženskou a dokonce i sociální motivací.

Shodně se tento druh extremismu označuje jako terorismus. Můžeme jej rámcově definovat jako cílevědomé používání organizovaného násilí proti objektům, věcem nebo osobám, které nejsou zainteresované na cíli teroristů, za účelem dosažení kriminálních, politických nebo jiných cílů. Terorismus vyvolává psychologický efekt, pocit nebezpečí a ohrožení, prostřednictvím čehož se teroristé snaží vyvolat ve společnosti změnu postojů. Obecně lze tedy terorismus chápat jako metodu dosažení určitého cíle a lze jej považovat za formu psychologické války.

5.1.2 Motivy teroristických útoků

Motivy teroristických útoků mohou být různé. Mezinárodně největší hrozbu představuje ideologicky motivovaný terorismus. Nejvíce se vyskytující jsou:

- *Ideologie* – nejnebezpečnější motivací teroristických útoků. Jde o politickou, rasovou, etnickou nebo náboženskou orientaci. Následky jsou nejkatastrofičtější.
- *Experiment* – pachatelé tuží po rozruchu, zvědavý na účinek použitého zařízení, které použijí.
- *Vandalismus* – až patologická touha ničit vše. Iniciační faktorem jsou zpravidla drogy a alkohol.
- *Zisk* – využití vydírání, únosy apod. Při tomto motivu lze dovodit napojení na organizovanou trestnou činnost – zločinné spolčení.
- *Afekt* – ojedinělý motiv, typický pro psychopatické osobnosti. Startovacím mechanismem bývá neřešitelná životní situace, zklamání, stres.
- *Získání uznání* – pachatel umístí např. výbušný systém, který sám odhalí a očekává projevy uznání a slávy. Zpravidla však nepředpokládá, že jeho čin vyvolá davovou psychózu a zmatek. Důsledkem pak mohou být lidské oběti a materiální škody.

5.1.3 Formy teroristických útoků

- *Pumový útok* – je to nejčastější forma teroristického útoku. Je to způsobeno zejména snadnou dostupností nebo výrobou bomby. Tyto bomby jsou pak umístovány v dopravních prostředcích, v zájmových objektech, nebo je k zájmovému objektu vozidlo s pumou přistaveno. Dalšími mezi teroristy

oblíbenými jsou poštovní bomby. K aktivaci pumy dochází dálkovým povelům nebo manipulací se zásilkou zájmovým objektem.

- *Žhářství* – je populární formou mezi teroristy. Stejně jako u bomb jsou prostředky k založení požáru velmi levné a jednoduché tudíž snadno dostupné.
- *Únosy dopravních prostředků* – velmi časté např. únosy letadel.
- *Atentáty* – patří k nejstarší formě teroristických útoků.
- *Přepadání osob* – jsou používány zejména militantními teroristickými organizacemi. Tyto akce bývají velmi pečlivě připraveny. Při jejich realizaci jsou prováděny krycí manévry, které mají odpoutat pozornost od vlastního přepadení.
- *Únosy a brání rukojmí* – jsou zvláštní formou teroristických útoků, které slouží zejména k získání výkupného nebo k násilnému splnění jiných požadavků (zbraně, propuštění vězňů apod.), včetně splnění požadavků politických. Rovněž tyto akce jsou velmi promyšlené. Teroristé zpravidla kontaktují politicky nebo ekonomicky vlivné osoby, kterým pak vznášejí požadavky.

K nejčastějším teroristickým útokům patří zmíněné pumové (bombové) útoky. Podle míry profesionality útočníka lze také hodnotit použité výbušné systémy. Za amatéry jsou obvykle považováni ti, kteří teroristickou akcí kompenzují svou frustraci, neúspěch podle nich zaviněný jiným, nebo kteří tímto způsobem kompenzují skutečnou nebo domnělou křivdu. Může však jít, jak již bylo naznačeno, o psychopatickou osobu nebo o osobu, která chce jen upoutat na sebe pozornost. Tomuto odpovídají i použité výbušné systémy, které jsou primitivní a jednoduché, založené na střelném prachu nebo výbušné směsi vyrobené z běžně dostupných surovin ve speciálních prodejnách a jednoduchém roznětném mechanismu. Naopak profesionálové své útoky směřují cíleně, používají složitější výbušné systémy s vysokým standardem, časovacím nebo dálkově iniciovaným roznětným systémem. Tato forma teroristických útoků se také začíná objevovat v České republice.

Z uvedené stručné charakteristiky terorismu se vymykají teroristé, kteří jsou psychopatickými osobnostmi. Může se ovšem stát, že teroristé využijí právě tyto duševně narušené jedince k spáchání teroristického činu.

5.1.4 Principy charakterizující útoky teroristů

Při zkoumání posledních teroristických událostí, které se odehrály, můžeme si všimnout charakteristických principů:

- Násilí je prostředkem k dosažení cíle. Čím je následek hrůznější, tím je pravděpodobnost dosažení cíle vyšší.
- Volit cíle, jejichž napadení bude mít dlouhodobí efekt.
- Stupňovat teroristické útoky.
- Maximální publicita a minimální riziko.
- Využití momentu překvapení.
- Hrozba násilím.
- Přehlížení zainteresovaných osob – akce jsou voleny tak, aby oběťmi byly osoby, jejichž smrt vyvolá ve společnosti nejvyšší pobouření a ořes.

Zpravidla jsou to útoky směřované na skupinu občanů, kde jsou nacházení ženy a děti. Ořes, který je tak ve společnosti vyvolán, zanechá v psychice lidí dlouhodobé stopy a zajistí masivní zájem sdělovacích prostředků. (18)

5.2 Nástroje boje proti mezinárodnímu terorismu

5.2.1 Právní protiteroristické nástroje EU

V návaznosti na hlavní politické nástroje představované dokumenty a závěry Evropské rady, resp. též Rady EU, jsou přijímány konkrétní právní akty zaměřené na boj s mezinárodním terorismem nebo v tomto smyslu na boj s organizovaným zločinem.

Mezi nejdůležitějšími právními nástroji, které představují též organizační opatření na úrovni Unie, lze vyzvednout společné vyšetřovací týmy, Europol, evropský zatýkácí rozkaz a také Úmluvu EU o pomoci ve věcech trestních.

Důležitým úkolem po 11. září 2001 bylo urychleně dospět v rámci Unie k dohodě o jednotné definici pojmu terorismus. To se podařilo již koncem roku s tím, že definice pojmu „teroristický čin“ byla obsažena v aktu Rady EU. Jedná se o závazný právní akt pro členské státy EU, v tom smyslu, že jej musí transponovat do svého národního práva.

Předmětné rámcové rozhodnutí stanoví, že každý členský stát Evropské unie přijme nezbytná opatření k tomu, aby jeho vnitrostátní právo považovalo za teroristický čin úmyslná jednání uvedená bodem 1-3 písm. a) – i), která na základě své povahy mohou vážně poškodit některou zemi nebo mezinárodní organizaci, pokud jsou spáchána s cílem:

1. vážně zastrašit obyvatele nebo,
2. neoprávněně nutit některou vládu nebo mezinárodní organizaci k nějakému jednání nebo upuštění od nějakého jednání
3. vážně destabilizovat nebo rozvrátit základní politické, ústavní, ekonomické nebo společenské struktury některé země nebo mezinárodní organizace:
  - a) útoky na život nějaké osoby, kterou mohou způsobit smrt,
  - b) útoky na fyzickou integritu nějaké osoby,
  - c) únosy nebo braní rukojmích,
  - d) způsobení rozsáhlého zničení vládního nebo veřejného zařízení, dopravního systému, pevné plošiny umístěné na kontinentálním šelfu, veřejného místa nebo soukromého majetku, které pravděpodobně ohrozí lidský život nebo povede ke značné hospodářské ztrátě,
  - e) zmocnění se letadel, lodí nebo jiných prostředků osobní nebo nákladní dopravy,
  - f) výroba, držení, opatrování, doprava nebo používání zbraní, výbušnin nebo jaderných, biologických nebo chemických zbraní, jakož i výzkum a vývoj biologických a chemických zbraní,
  - g) vypuštění nebezpečných látek nebo způsobení požáru, výbuchů nebo záplav, v jejichž důsledku dojde k ohrožení lidského života,
  - h) narušení nebo přerušení dodávky vody, elektřiny nebo jiného základního přírodního zdroje, v jejichž důsledku dojde k ohrožení lidského života,
  - i) hrozba spácháním kterýchkoli z činů uvedených pod písmeny a) až h).

Pro účely tohoto rámcového rozhodnutí se teroristickou skupinou rozumí strukturovaná skupina více než dvou osob vytvořená na určitou dobu a jednající ve shodě za účelem spáchání teroristických činů. Strukturovanou skupinou se rozumí skupina, která není vytvořena náhodně pro bezprostřední spáchání nějakého teroristického činu a která nemusí mít formálně vymezené úlohy pro své členy, stálé členstvo ani vytvořenou strukturu.

5.2.2 Politické přístupy a opatření EU

Bezpečnost Evropské unie a jejích členských států získala nový rozměr naléhavosti zejména ve světle velkých teroristických útoků v USA, Madridu a Londýně. Od Evropské unie se oprávněně očekává účinnější společenský přístup k mezinárodním problémům, mezi něž patří terorismus.

Bezpečnostní problematika Evropské unie obsahuje dva aspekty – aspekt bezpečnosti vnitřní a vnější. Amsterodamská smlouva o EU z roku 1999 si Evropská unie stanovila za cíl zajistit svým občanům vysokou úroveň bezpečnosti v prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Do článku 29 byl včleněn zvláštní odkaz na terorismus.

V návaznosti na teroristické útoky v USA z 11. září 2001 je nezbytné upozornit na dva zásadní dokumenty Evropské rady z mimořádného zasedání v září a říjnu roku 2001, které bezprostředně reagovaly na tyto události.

V prvním dokumentu dala Evropská rada nezbytný podnět k akcím Evropské unie po teroristických útocích z 11. září s tím, že považuje vojenskou odvetu Spojených států při zásahu v Afghánistánu za legitimní. Současně vyzývá k co nejširší celosvětové koalici proti terorismu pod záštitou OSN². Současně byl přijat Akční plán Unie na boj proti terorismu, který obsahoval mj. výzvu k zavedení evropského zatýkacího rozkazu a k přijetí společné definice terorismu.

Akční plán Unie na boj proti terorismu („Akční plán“) počítal s intenzifikací spolupráce v oblastech justice a vnitřních věcí. Za tímto účelem byla rozšířena Rada EU pro justici a vnitřní věci a byla instruována k přijetí konkrétních opatření, jako jsou vypracování seznamu teroristických organizací, těsnější součinnost všech zpravodajských služeb v Unii, zintenzivnění spolupráce v rámci Europolu či vytvoření specializovaného protiteroristického týmu spolupracujícího též s protějšky v USA.

V navazujícím druhém dokumentu Evropská rada uložila Radě EU další konkrétní úkoly, mezi které patří těsnější součinnost operativních služeb včetně spolupráce Europolu, zpravodajských služeb, policejních a justičních orgánů. Dále dokument obsahoval výzvu

---

² OSN – (Organizace spojených národů) je mezinárodní organizace, která má za úkol zaručovat mír, bezpečnost a rozvoj světa.

k zintenzivnění spolupráce s USA při zajištění bezpečnosti pasů a víz, a na úseku boje proti falešným a padělaným dokumentům.

5.2.3 Evropská bezpečnostní strategie

Cíle Evropské bezpečnostní a obranné politiky byly popsány v Evropské bezpečnostní strategii, schválené Evropskou radou. Dokument obsahuje specifikaci současných hrozeb a naznačuje možné způsoby jejich zvládnání. Vymezuje rozsáhlý soubor nástrojů, které má Unie k dispozici: politické, diplomatické, vojenské, civilní aktivity i nástroje obchodní a rozvojové politiky. Deklaruje také potřebu schopnosti Unie k robustnímu zásahu, a to nejen za využití vojenských prostředků a sil.

Evropská bezpečnostní strategie byla zpracována Generálním sekretariátem Evropské rady v součinnosti s Evropskou komisí. V první části tento celkem stručný dokument obsahuje identifikaci bezpečnostních hrozeb a za klíčové byly označeny:

- terorismus,
- proliferace zbraní hromadného ničení,
- regionální konflikty,
- organizovaný zločin.

Druhá část dokumentu obsahuje definici tří základních strategických cílů Evropské unie, kterými jsou:

- a) rozšíření zóny bezpečnosti v okolí Evropy,
- b) posilování mezinárodního právního řádu,
- c) schopnost Unie reagovat na nové hrozby ještě dříve, než dojde ke krizi.

Rada EU schválila Strategii Evropské unie pro boj proti terorismu. Dokument shrnuje dílčí aspekty protiteroristické politiky Unie do jednoho koncepčního dokumentu a představuje ucelenou strategii Unie pro tuto oblast. Na jeho zpracování se podílel protiteroristický koordinátor Unie. K tomuto dokumentu byl následně přijat Akční plán EU boje proti terorismu.

Dokument zakotvuje čtyři pilíře Strategie EU pro boj proti terorismu, které mají představovat komplexní odpověď na teroristické hrozby. Jedná e o pilíře označené jako:

1. **Předcházení**
2. **Ochrana**
3. **Pronásledování**
4. **Reakce**

Společným rysem této unijní Strategie je zvýšení úlohy Unie ve světě ve smyslu převzetí větší odpovědnosti za příspěvek k celkové bezpečnosti světa. Jednáním prostřednictvím OSN a s dalšími mezinárodními a regionálními organizacemi pracuje Unie na budování mezinárodního konsensu a podporuje mezinárodní formy pro boj s terorismem. Stěžejní část je také dialog s klíčovými partnerskými zeměmi včetně USA. Přednostní pomoc bude poskytována třetím zájmovým zemím, mezi něž patří severní Afrika, Blízký východ a jihovýchodní Asie.

Klíčové priority pro oblast **1. předcházení** jsou tyto:

- Vytvořit společné postupy za účelem rozeznání a potírání problémového chování, zejména zneužívání internetu.
- Řešit podněcování a nábor zejména v klíčovém prostředí, například ve věznicích, místech náboženského vzdělávání nebo bohoslužeb.
- Vytvořit mediální a komunikační strategii, která lépe osvětlí politiky Unie.
- Prosazovat řádnou správu věcí veřejných, demokracii, vzdělávání a hospodářskou prosperitu prostřednictvím podpůrných programů Společenství a členských států.
- Rozvíjet mezikulturní dialog uvnitř i vně Evropské unie.
- Pokračovat ve výzkumu, sdílení analýz a zkušeností za účelem lepšího porozumění těmto otázkám.

Klíčové priority pro oblast **2. ochrany** jsou tyto:

- Zasadit se o zlepšení zabezpečení pasů Unie prostřednictvím zavádění biometrie.
- Zřídit vízový informační systém.
- Vypracovat účinnou analýzu rizik na vnějších hranicích Unie.
- Provádět schválené společné normy v oblasti bezpečnosti civilního letectví.
- Evropský program na ochranu kritické infrastruktury.

Klíčové priority pro oblast **3. stíhání** jsou tyto:

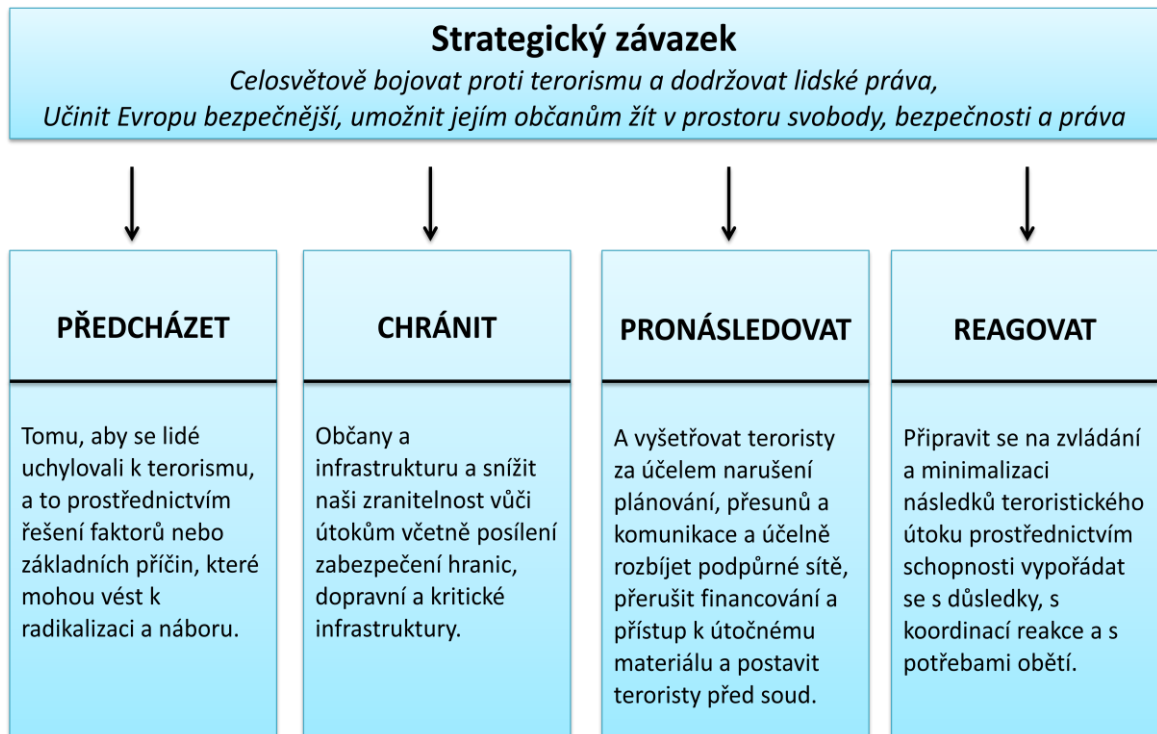
- Posílit národní schopnosti v oblasti boje proti terorismu s ohledem na doporučení vzešlá ze vzájemného hodnocení vnitrostátních protiteroristických opatření.
- Plně využívat Europol k usnadnění policejní a soudní spolupráce.
- Dále rozvinout vzájemné uznávání soudních rozhodnutí.
- Zajistit plné provádění a hodnocení stávajících předpisů, jakož i odsouhlasení příslušných mezinárodních smluv a úmluv.
- Zastavit přístup teroristů ke zbraním a výbušninám, od amatérsky vyráběných, až po chemický, biologický, radiologický a jaderný materiál.
- Zastavit financování terorismu.
- Poskytnout technickou pomoc za účelem zvýšení schopností prioritních třetích zemí.

Klíčové priority pro oblast **4. reakce** jsou tyto:

- Schválit koordinační opatření Unie pro případ krize a podpůrné operativní postupy pro tato opatření.
- Revidovat právní předpisy o mechanismu Společenství pro civilní ochranu.
- Rozvinout hodnocení rizik jako nástroj, na kterém je založeno budování kapacit reakce na útok.
- Zlepšit koordinaci s mezinárodními organizacemi v oblasti řízení reakce na teroristické útoky a jiné katastrofy.
- Sdílet osvědčené postupy a rozvíjet přístupy k poskytování pomoci obětem teroristických činů a jejich rodinám.

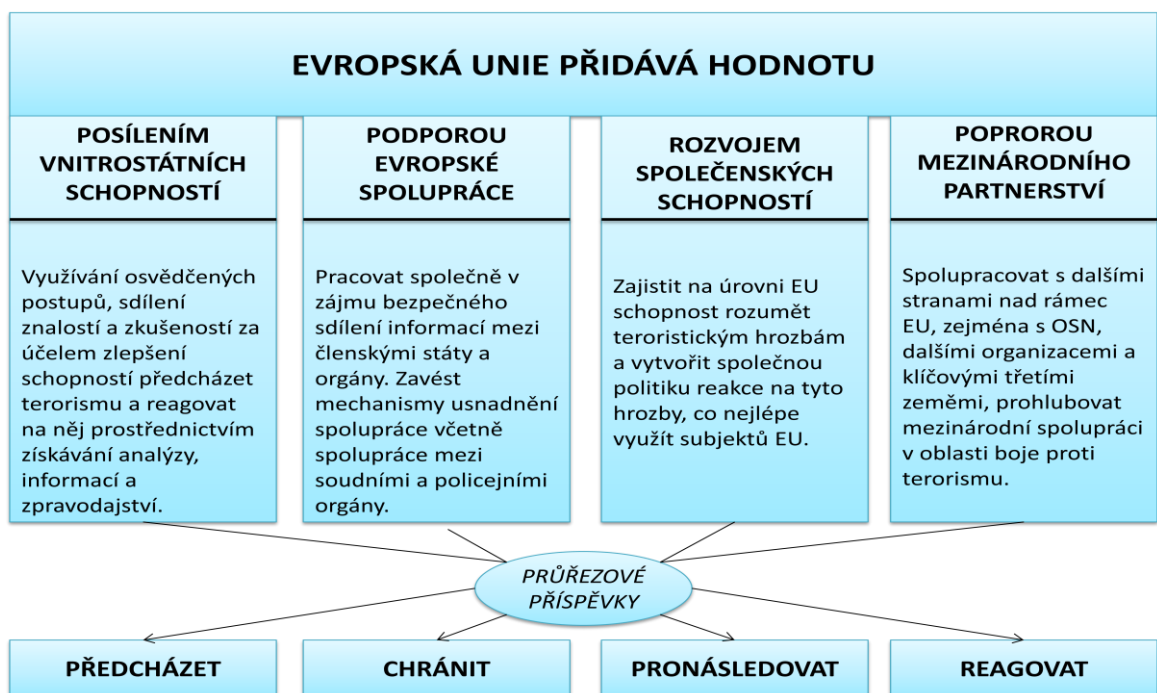
Tato strategie je dále doplněna Akčním plánem EU boje proti terorismu.

Čtyři oblasti činnosti boje EU pro boj proti terorismu:

Obrázek 5. Strategie EU pro boj proti terorismu – čtyři oblasti činnosti. (4)

Členské státy mají hlavní odpovědnost a EU může přispět čtyřmi hlavami způsoby:

Obrázek 6. Přidaná hodnota EU v boji proti terorismu. (4)

5.2.4 Strategie EU proti radikalizaci a náboru teroristů

V roce 2004 bylo na zasedání Evropské rady v Bruselu odsouhlaseno, že je nezbytné přijmout strategii a akční plán boje proti radikalizaci a rekrutování do teroristických organizací. S přijetím těchto dokumentů počítá základní strategie Evropské unie pro boj proti terorismu. Při tvorbě a přijímání strategie Evropské unie pro boj proti radikalizaci a náboru teroristů bylo bráno v potaz, že většina Evropanů včetně muslimů neakceptuje extremistické ideologie.

K této strategii je připojen akční plán, jehož součástí je série preventivních a série represivních opatření. Za klíčové oblasti mají být pokládány např. oblasti médií, vzdělávání, integrace, dále rovné šance a mezikulturní dialog. Tento dokument nemá obsahovat problematiku trestního postihu za účast na teroristických aktivitách.

5.2.5 Akční plán Evropské unie na boj proti terorismu

Již na svém zasedání v roce 2001 přijala Evropská rada Akční plán boje proti terorismu, který byl od té doby doplněn o řadu významných iniciativ. Pro účinný boj proti terorismu je nutné, aby členské státy komplexně a efektivně implementovaly přijatá opatření. Prohlášení Evropské rady určilo k rozpracování v Akčním plánu sedm strategických cílů:

1. Prohloubit mezinárodní shodu a snahu bojovat s terorismem.
2. Omezit teroristům přístup k finančním a ekonomickým zdrojům.
3. Zesílení kapacity zjišťování, vyšetřování a stíhání teroristů a prevence teroristických útoků mezi orgány EU a členskými státy.
4. Ochránit bezpečnost mezinárodní dopravy a zajistit efektivní systém hraniční kontroly.
5. Zlepšit možnosti Evropské unie a členských států vypořádat se s následky teroristických útoků.
6. Určit faktory, které přispívají k podpoře terorismu.
7. Nasměrovat akce externích vztahů EU do prioritních třetích zemí, kde musí být posíleny protiteroristické kapacity nebo přijata protiteroristická opatření.

Evropská unie začala také s několika iniciativami k zajištění lepšího používání nástrojů její vnější politiky v boji proti terorismu. Spolu s protiteroristickým koordinátorem Unie začaly

rozhovory s prioritními zeměmi o tom, jak posílit protiteroristickou spolupráci na úsecích politických rozhovorů, výměny informací a technické pomoci.

Akční plán EU boje proti terorismu reflektuje nové kroky plynoucí z unijní protiteroristické Strategie včetně opatření směřujících k potírání radikalizace a náboru osob pro terorismus.

Akční plán je sestaven tabulkově – stručně a v jednoduché formě – do jednotlivých úkolů rozdělených podle čtyř pilířů strategie, označených: „Opatření / akce“, „Kompetentní orgán“, „Konečný termín splnění“, „Status / plnění“. Jedná se o pracovní způsob a formu vyhotovení tohoto dokumentu.

Úkoly Akčního plánu jsou zakotveny v jednotlivých oblastech označených podle zmíněných čtyř pilířů Strategie EU pro boj proti terorismu – Prevence, Ochrana, Pronásledování, Reakce. Pro ilustraci je možno z těchto aktivit zmínit úkoly: rozložit aktivity sítí a jednotlivců, které vtahují lidi do terorismu, ochrana kritické infrastruktury, shromažďování, analýzy a výměna informací, zahraňování pohybu a aktivitám teroristů, policejní spolupráce, justiční spolupráce, rychlá odpověď Unie za využití schopností civilní ochrany vypořádat se s následky teroristického útoku či rychlá vojenská odpověď za využití schopností vypořádat se s teroristickým útokem.

Závěrečná část Akčního plánu obsahuje stručnou indikaci implementace legislativních nástrojů uvedených v Prohlášení Evropské rady k terorismu. Jedná se o implementaci konkrétních právních nástrojů Unie do národních právních řádů jednotlivých členských států, jako jsou: evropský zatýkácí rozkaz, společné vyšetřovací týmy, rámcové rozhodnutí k boji proti terorismu, rámcové rozhodnutí o praní peněz, o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy EU. (4)

5.2.6 Účast Unie v boji proti světovému terorismu

Boj proti terorismu vyžaduje, aby Unie hrála větší roli v úsilí mezinárodního společenství při prevenci a stabilizování regionálních konfliktů. Evropská unie v těsné součinnosti se Spojenými státy, Ruskem a s partnery v arabském a muslimském světě zejména vyvíjí úsilí, aby dovedla konflikty k trvalé dohodě na základě příslušných rezolucí OSN.

Unie bude postupovat účinněji tak, že bude rozvíjet společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a že při nejbližší příležitosti uvede v život Evropskou bezpečnostní a obrannou

politiku. Boj proti metle terorismu bude ještě účinnější, bude-li se opírat o zásadní politický dialog s těmi zeměmi a regiony ve světě, v nichž terorismus vzniká.

Začlenění všech zemí do spravedlivého světového systému bezpečnosti, prosperity a intenzivnějšího rozvoje je podmínkou existence pevného a životaschopného společenství v boji proti terorismu. Členové Evropské rady vyzívají mezinárodní společenství, aby šlo na všech multilaterálních fórech cestou dialogu a jednání s cílem budovat doma i všude jinde ve světě mír, vládu práva a tolerance. V tomto směru zdůrazňuje Evropská rada potřebnost boje proti všem nacionalistickým, rasistickým a xenofobním tendencím. (13)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

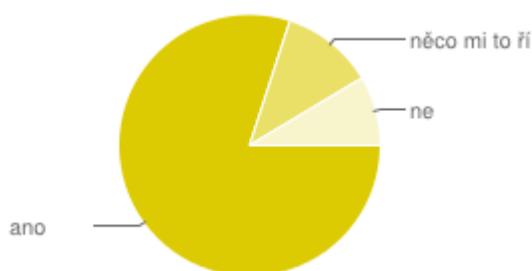
6 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

6.1 Schengenský prostor a s ním spojená rizika a hrozby

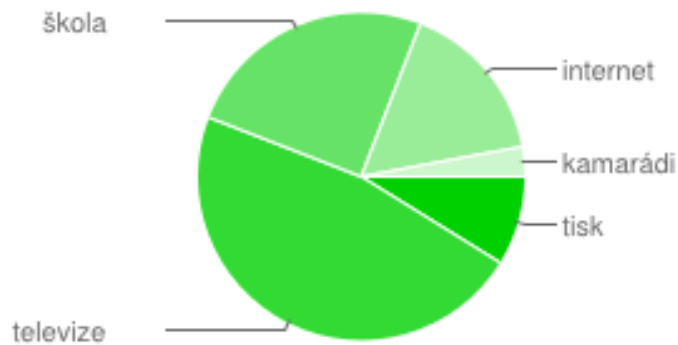
V souvislosti s vnitřní bezpečností jsem do práce začlenil průzkum názorů české veřejnosti na téma Schengenského prostoru. Byly zde kladeny účelně otázky, jako jsou pozitiva, negativa a bezpečnosti v tomto prostoru. Cílem bylo zjistit jaký je názor populace na tento systém.

Sběr těchto dat proběhl dotazníkovou metodou a to jak formou elektronickou, tak osobní formou dotazování. Dále si vyhrazuji právo zobecnit výsledky průzkumu z důvodu menšího počtu respondentů. Hlavním cílem bylo však zobrazit alespoň základní představy a názory populace na problematiku bezpečnosti z hlediska bezpečnostního prostoru a také terorismu. Druhořadým cílem bylo naučení se pracovat s metodou dotazníkového průzkumu a zlepšení komunikace s lidmi. Dotazníky byly sestaveny z celkem 22 otázek. Tazatelé měly možnost volby jedné maximálně dvou odpovědí u každé z otázek. Počet vyplněných dotazníků se zastavil na čísle 158. Data byla zpracována a zobrazena přehledně pomocí grafů. Zde jsou uvedeny nejdůležitější výsledky průzkumu.

Otázka číslo 5. Setkali jste se s pojmem Schengenský prostor?

Komentář ke grafu: ano 80%, ne 9%, něco mi to říká 11%.

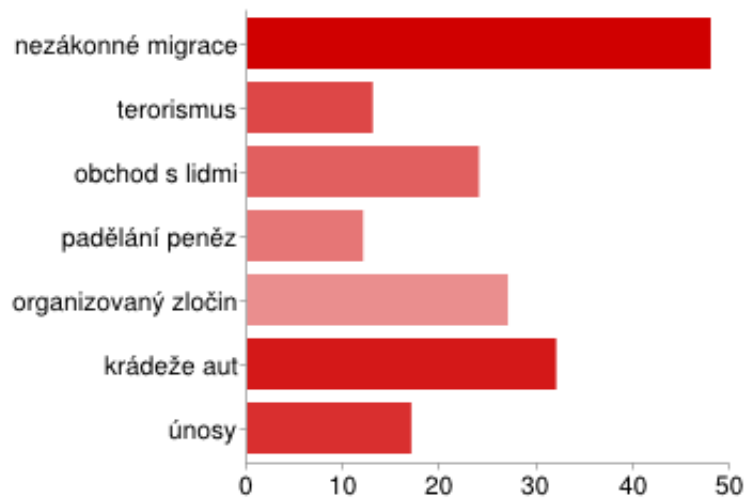
Otázka číslo 6. Kde jste o Schengenu slyšeli?

Komentář ke grafu: tisk 9%, televize 47%, internet 25%, škola 16%, kamarádi 3%.

Otázka číslo 9. Vyberte pozitiva Schengenského systému.

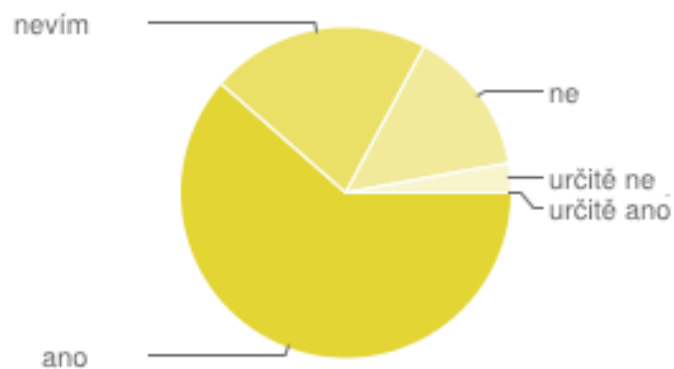
Komentář ke grafu: snadnější cestování, otevření evropského prostoru 31%, zrušení čekacích dob na hranicích 23%, možnost překročení hranic kdekoli a kdykoli 17%, rozvoj spolupráce a obchodu mezi státy 13%, posílení vnitřní bezpečnosti 7%, zánik hromadění kamionů v příhraničních oblastech 8%, žádná pozitiva 1%.

Otázka číslo 11. Jaká jsou podle Vás největší rizika Schengenského systému?

Komentář ke grafu: nezákonné migrace 28%, terorismus 8%, obchod s lidmi 14%, padělání peněz 7%, organizovaný zločin 16%, krádeže aut 18%, únosy 10%.

Otázka číslo 12. Myslíte si, že je Schengenský prostor bezpečný pro naši republiku?

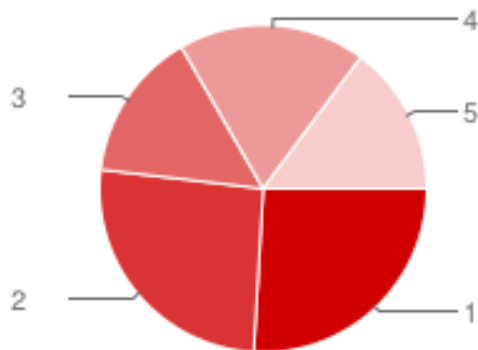

Komentář ke grafu: určitě ano 0%, ano 61%, nevím 21%, ne 14%, určitě ne 3%.

6.2 Terorismus

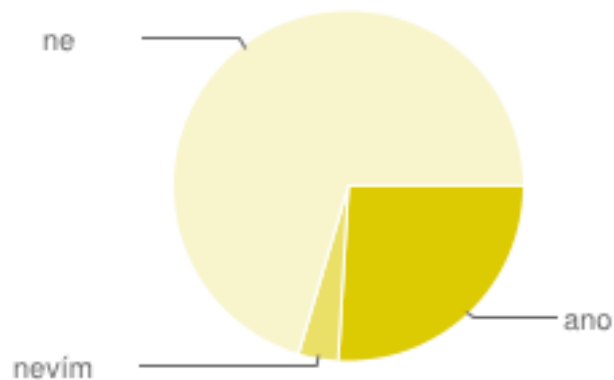
Dalším, řekl bych ještě více důležitým tématem, byl dotazník ohledně bezpečnosti před terorismem. Otázky byly voleny taktéž s ohledem na bezpečnost a hrozby terorismu. Hlavním výsledkem a cílem bylo zjištění míry ohrožení terorismem, jeho příčinami a obrany proti němu. Tazatelé prostřednictvím dotazníku odpovídali na tyto otázky.

Otázka číslo 3. Jak velkou hrozbu pro Vás představuje terorismus? (1-největší, 5 nejmenší).

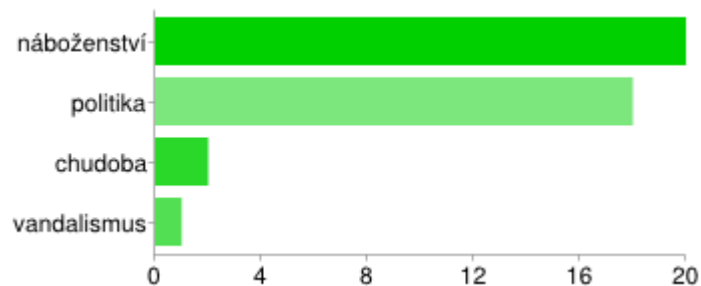
Komentář ke grafu: 1-26%, 2-26%, 3-15%, 4-19%, 5-15%.

Otázka číslo 5. Cítíte se ohrožen/a teroristickými útoky?

Komentář ke grafu: ano 26%, ne 70%, nevím 4%.

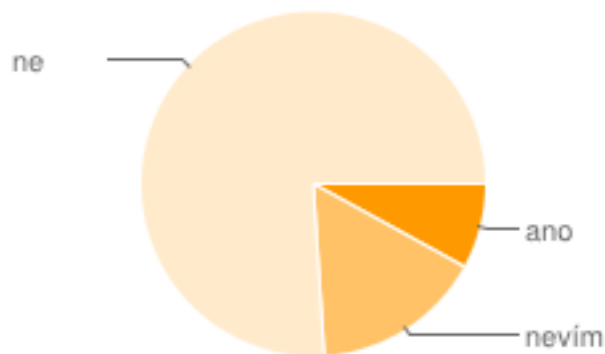
Otázka číslo 6. Jaké jsou podle Vás hlavní příčiny terorismu?

Komentář ke grafu: náboženství 49%, politika 44%, chudoba 5%, vandalismus 2%.

Otázka číslo 8. Jak nejlépe vzdorovat terorismu?

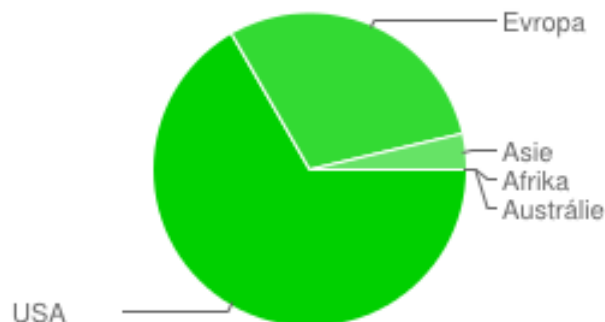
Komentář ke grafu: vojensky 22%, politicky 17, zpravodajské a informační služby 13%, žádná ochrana není účinná 7%, vyjednávání s teroristy 11, součinností států a organizací 28%, ignorací 2%.

Otázka číslo 10. Hrozí podle Vás naší republice hrozba velkého teroristického útoku?

Komentář ke grafu: ano 8%, ne 76%, nevím 16%.

Otázka číslo 11. Pro účinný boj proti terorismu je nutné?

Komentář ke grafu: mezinárodní spolupráce pro boj s terorismem 33%, spolupráce organizací pro boj s terorismem 23%, omezení přístupu teroristů k financím 8%, efektivnější hraniční ochrany a kontroly letišť 10%, zvýšení trestů pro teroristy a jejich podpůrce 8%, zastavení přístupu teroristů ke zbraním 13%, protiteroristická školení policie a bezpečnostních složek 4%, jeho přehlížení 2%.

Otázka číslo 13. Kde předpokládáte další teroristické útoky?

Komentář ke grafu: USA 67%, Evropa 30%, Asie 4%, Austrálie 0%, Afrika 0%.

Shrnutí

Cílem provedení tohoto šetření bylo utvořit si představu o názorech české veřejnosti na bezpečnost a naučit se pracovat s metodou dotazníkového šetření. Uvědomil jsem si, že vzorek 158 tazatelů nemá velkou váhu, proto se tak nesnažím o širší zobecnění závěru na celou českou populaci.

ZÁVĚR

Tato práce byla zpracována pro širokou veřejnost, kterou zajímají hlubší souvislosti v otázkách vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku v současném bezpečnostně nejistém světě. V další řadě odráží také problematiku souvisejících otázek zájmů jednotlivých států a evropského společenství na ochranu lidských práv, které přestaly být věcí národního práva a staly se částí procesu zmezinárodnění lidských práv a svobod. Současně se tak hovoří o zapojení států do nadstátních seskupení, které přijaly katalog lidských práv dobrovolně a pokud jej nebudou dodržovat, vystavují se riziku sankcí a mezinárodní izolaci.

V důsledku teroristických útoků na Spojené státy americké 11. září 2001 se dramaticky změnil pohled na bezpečnost světa a na terorismus jako takový. Téměř vojenské formy útoku, jakožto i těžká odhalitelnost mají fatální následky a dopady na celý svět. Tento útok byl hlavně útokem na principy mezinárodních vztahů. Snaha čelit tomuto problému dala vzniknout mnohým opatřením a ještě těsnější spolupráci členských států, organizací, sdružení či schengenské spolupráci.

To, jestli se bude dařit terorismus včas odhalovat a bojovat tak proti němu, ukáže pouze čas. Jedno je ovšem jisté, jednoznačně nelze přihlížet teroristickým útokům a nechat se zastrašit, je potřeba nepodřizovat se podmínkám teroristů. Mezinárodní společenství a organizace by měly být především postaveny na prevenci. Až poté sahat k vojenským zásahům a akcím proti teroristům. Hlavními nástroji by tak měly být zpravodajské operace, spolupráce organizací, politická činnost a preventivní opatření. Je potřeba ještě vykonat spoustu práce k dosažení dobrých výsledků v boji s terorismem. Celý svět zůstává i nadále zranitelný a musí vzdorovat útokům radikálů. Přesto však snaha států a organizací přináší lepší výsledky. Avšak je nutno i nadále hledat účinná řešení k odstraňování této celosvětové hrozby.

ZÁVĚR V ANGLIČTINĚ

This thesis has been processed for general public with interest of deeper connection in questions an internal security and public policy in current unsure safety world. It also solves issues related questions of interests an individual countries and European Community for defending human rights that have ceased to be a matter of national law and became part of the process internationalization of human rights and democracy. At the same time we talk about the involvement of states to supranational groupings that have accepted the katalog of human rights voluntarily and if they do not comply them, they run a risk of sanctions and international isolation.

In the result of terrorist attacks on the United States on 11th September 2001 dramatically changed our view of the world security and terrorism. Military forms of attack as well as hard detectability have fatal consequences and impacts on the world. This attack was mainly assault on the principles of international relations. Trying to face this problem has given rise to many measures and closer cooperation between Member states, organizations, associations or Schengen cooperation.

Whether it will succeed to detect terrorism in time and fight against it, only time will show. One thing is sure, clearly do not look at terrorist attacks and to be intimidated, is need to not subordinate the terrorist conditions. The international community and organizations should primarily be based on prevention. After that to start with military intervention and actions against terrorists. The main aims would be intelligence operations, organizations cooperation, political actions and preventive measures. It is still need to do a lot of work to achieve good results in the fight with terrorism. The whole world remains vulnerable and must resist attacks by militants. Nevertheless, the effort of states and organizations brings better results. However it is necessary to continue to seek effective solutions to eliminate this global threat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- (1) *Evropská unie. In: Evropa.eu [online]. 2007 [cit. 2013-04-30]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/index_cs.htm.*
- (2) *KÖNIG, Petr, Lubor LACINA a Jan PŘENOSIL. Učebnice evropské integrace. 2., aktualiz. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2007, 402 s. ISBN 978-80-7364-044-6.*
- (3) *TOMŠÍK, Karel. Evropská integrace a environmentální ekonomika. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2012. ISBN 978-80-213-2309-4.*
- (4) *PIKNA, Bohumil. Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu: (oblast policejní a justiční spolupráce). 4., doprac., konsolidované vyd. Praha: Linde, 2007, 511 s. ISBN 978-80-7201-686-0.*
- (5) *Evropská unie. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-05-13].*
- (6) *BLAHOŽ, Josef. Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2005, 259 s. ISBN 80-7357-073-4.*
- (7) *BLAHOŽ, Josef, Karel KLÍMA a Josef SKÁLA. Ústavní právo Evropské unie: teoretický časopis pro otázky státu a práva. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003, 939 s. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-864-7348-1.*
- (8) *Lidská práva v procesech evropské integrace [online]. Brno, 2009 [cit. 2013-05-14]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/160491/pdf_m/Lidska_prava_v_procesech_evropske_integrace_1951_2008_.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Djanigov%C3%A1%26start%3D1. Diplomová. Masarykova univerzita.*
- (9) *SUDRE, Frédéric. Mezinárodní a evropské právo lidských práv. 2., upravené a rozšířené vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 364 s. Edice učebnic Právnícké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 160. ISBN 80-210-1485-7.*
- (10) *BLAHOŽ, Josef, Vladimír BALAŠ a Karel KLÍMA. Srovnávací ústavní právo. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2003, 479 s. ISBN 80-863-9589-8.*
- (11) *Lidská práva v Evropské unii. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2009, 288 s. Monografie, Sv. 28. ISBN 978-802-1050-457.*

- (12) *Revidovaná Evropská sociální charta. In: MAREK, Vlastimil. Něco v síti: fejetony, které vycházely od roku 1997 na internetu na adrese <http://svet.namodro.cz> [online]. 1. vyd. Praha: Dharma Gaia, 1999 [cit. 2013-05-16]. Dostupné z: http://www.sds.cz/docs/prectete/ezakon/r_esch.htm*
- (13) *PIKNA, Bohumil. Evropská unie: vnitřní a vnější bezpečnost a ochrana základních práv : (na pozadí boje s mezinárodním terorismem). Praha: Linde, 2002, 473 s. ISBN 80-720-1383-1.*
- (14) *KLUČKA, Ján a Ján MAZÁK. Základy európskeho práva. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2004, 536 s. ISBN 80-807-8005-6.*
- (15) *Schengen. In: Euroskop [online]. 2009 [cit. 2013-05-21]. Dostupné z: www.euroskop.cz/schengen*
- (16) *Mapa Schengenského prostoru. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-05-21]. Dostupné z: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/09/SchengenAgreement_map.png*
- (17) *Schengen: základní informace. In: Veřejná správa: týdeník vlády České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, 1998- [cit. 2013-05-21]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zakladni-informace-o-schengenske-spolupraci.aspx>*
- (18) *CHMELÍK, Jan. Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. Praha: Linde, 2001, 172 s. ISBN 80-720-1265-7.*

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

EU	Evropská unie.
USA	Spojené státy Americké.
USSR	
EHS	Evropské hospodářské společenství
SRN	Spolková republika Německo

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1. Zakládající členské státy: Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo a Nizozemsko. (1).....	15
Obrázek 2. Mapa členských států EU (5)	26
Obrázek 3. Mapa Schengenského prostoru. (16).....	42
Obrázek 4. Organizační struktura Europolu	54
Obrázek 5. Strategie EU pro boj proti terorismu – čtyři oblasti činnosti. (4).....	70
Obrázek 6. Přidaná hodnota EU v boji proti terorismu. (4).....	70

SEZNAM TABULEK

Tabulka 3. Tři Evropská společenství.....	19
Tabulka 4. Vznik Evropského společenství.....	22